

UNIVERSUL LITERAR

La Pirău, de I. TEODORESCU-SION

In acest număr: GIB. I. MIHAESCU, DRAGOȘ PROTOPOPESCU, TUDOR VIANU, MIHAIL CELARIANU, G. TALAZ, JULES RENARD, MAURICE GENEVOIX, DON JOSE, R. P. VOINESCU, ION FOTI, GH. CARDAȘ. ION GANE, MIHAIL MUNTEANU, N. N. TONITZA, G. BREAZUL, B. CECROPIDE. PERPESSICIUS. Buletin bibliografic săptămânal de Al. Sadi-Ionescu. Vignete, desene și gravuri.

An. XLII, Nr. 3.
17 Ianuarie 1926

Lei 5.

Un premiu de proză

Cum sntem în sezonul premiilor literare, la Paris ca și la București, iată un subiect care va fi pe placul tuturor.

E un subiect familiar. „Goncourt“-ul a și scumpit prețul romanului premiat în anul acesta iar „Femina-Vie Heureuse“ continuă, spre binele autorilor, să ridice când o tipsie când alta a balanțel.

Se știe că atât laureatul cât și învinsul au întrunit, de data asta, același număr de voturi.

Căci dacă nu putem utiliza Simplonul, — și și mai puțin avionul, — pentru o raită pela Paris, suntem tot așa de bine informați din lumea literelor franceze. Prânzul dela Drouant, și neliniștea candidaților și furnicarul reporterilor și curierilor literari, oricât de departe, și noi le trăim în toți nervii noștri. Doar nu de geaba suntem în veacul telegrafiei fără fir.

În București, Societatea scriitorilor români își pregătește urnele. Clauzele restrictive votate de ultima ei adunare generală, și rapoartele și votul în ședința plenară a unei noi adunări generale extraordinare vor spori farmecul acestui concurs gratuit, pasionant ca orice concurs, prin definiție.

Vor urma apoi: al „Ideei Europene“, ale Academiei Române, premiile naționale ale Ministerului de Arte, apoi o mică vacanță de vară și din toamnă hora va începe din nou, întâiu la Paris, apoi la noi, și așa mai departe, spre binele literaturii în genere.

Însă nu pentru a face istoricul acestor premii și nu pentru a epiloga asupra jocului lor amuzant, ne-am decis să scriem acest editorial.

Dar pentru că socotim literatura, — și artele, — ca una din expresiile cele mai nobile ale activităților omenești și pentru că privim cu deosebită simpatie orice mijloc care ar putea să le faciliteze, în marele public, accesul pe care-l merită, pentru că suntem convinși că premiile literare au stârnit întotdeauna interes și pentru opera literară și pentru literatură în general, pentru aceea subscriem la necesitatea premiilor literare, în a căror horă voim să ne prindem și noi.

Să nu ni se spună că Aristofan n'a luat cu „Norii“ premiul ce i se cădea la a nu știu câta olimpiadă și nici că, la noi, Carageale a căzut întotdeauna, și cu mare tărăbol, încă, la premiile Academiei.

Le știm toate acestea și le punem în seama aceluia relativism critic care a existat de când lumea.

Aceste cazuri, regretabile negreșit, (dacă mai e nevoie să spunem), nu infirmă marele folos pe care acest element, de vivifiere a atmosferei literare, care e premiul, îl aduce.

Fără să mai amintim, ceea ce constituie de fapt marele lor aport, și istoria literară citează atâtea cazuri, că, prin stimulul pe care orice concurs îl aduce, prin emulația pe care o stârnește, pre-

miul literar are meritul să scornească din bârlogul lui ursuz, un talent tânăr, timid dar viguros, și care n'așteaptă decât acest pocnet de armă.

Așa dar instituim un premiu literar al acestei reviste pentru o lucrare în proză: nuvelă, schiță, amintire, fragment de jurnal, înțelegând prin aceasta să nu punem bariere temperamentelor de scriitori care își pot alege pentru tălmăcirea sufletului lor, oricare din varietățile lucrărilor în proză.

Premiul va fi de 5000 lei și se va decerne de către o comisiune de scriitori, alcătuită în acest scop. Termenul de predare al manuscriselor va fi de două luni de zile și va începe dela întâia publicare a comisiunii și condițiilor de trimitere a manuscriselor.

Amănunte ce se vor publica în viitorul număr al revistei noastre.

UNIVERSUL LITERAR

DRAGUL FETII

Cărăruie 'n lan de grâu,
Grâu în spic cu bobii de aur,
Spic ce mă săruși pe brâu
Când trec lanul către râu, —
Borangic, argint și aur
Lanul înorit,
El pe-alcea a venit;
Calul și-l ducea de frâu
Să-l adape la isvoare,
Colo 'n vale, la isvoare
Limpejoare,
Și să-l pască în sulcină și 'n cicoare.

Spic ce mă săruși pe brâu,
Poți tu oare să mă spui
C'am venit pe urma lui
Spicule de grâu,
C'am venit cântând să-i spui, —
Ca o fată din povești
Și de poți să-l amăgești
Că-i urât și neubit
Ca și spinul câmpului,
Și de poți să mi-l vrăjești
Să 'nțeleagă ce-am gândit,
De când tu erai în soare numai înflorit.

Și cicori și voi sulcine,
Spuneți-i și voi de mine,
Și pe unde-l știți că vine
Înfloriți mereu,
Dar nu-i spuneți tot ce vreau,
Spuneți-i de cântul meu
Cum îl știți de când vi-l cânt
Și-mi spuneți tot ce vreau
Dar vă las, că iată-l vine,
Și-mi tresaltă sănișorii
Și-mi aprinde obrăjorii...

G.TALAZ

Omul curcă

— Jules Renard —

Tot observând zborul curcilor ce păzea, Jacques Fêi își zise într-o zi:

— Oare ce m'ar opri să sbor și eu? Nu-i prea greu când ai aripi și dacă vreau, una din curci mi-le împrumută pe ale ei.

Dintru'ntăiu însă se exercită, bătând aerul cu brățele, așa de iute că ridică tot praful și făcea vânt, în jurul lui. Cât despre picioare, ele-or merge și singure, și Jacques le va folosi ca la înot.

Apoi tăia aripele unei curci și legându-și-le solid la coate începu să se antreneze.

Acum alerga și sărea pe pajiște, printre curcile înebunite, dintre care una, mutilată, se zvârcolia, plină de sânge.

Din când în când se lăsa pe spate, ca să vadă.

— Merg, își zise, acu pot să încerc.

Alese o salcie bătrână la marginea râului. Se putea urca fără greutate, pe nodurile trunchiului. Vârful gol de ramuri se descoperea ca o mică platformă naturală.

De desupt, râul tulbure părea adâncit într'un somn adânc. Increditori mici, repede șterse, păreau surâsuri în vis.

— Dacă nu-mi răușește prima încercare, își zise Jacques, n'o să mi se întâmple nimic grav. Voiu face o baie, și-atâta tot. Că doar n'oiu păți ceva căzând pe un așa de fin pat.

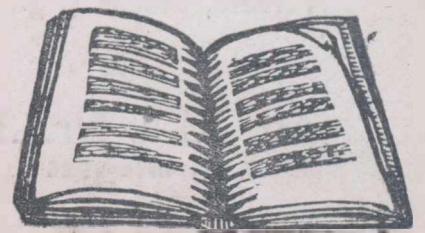
Acu era gata.

Curcile, bolborosind, își lungeau gâturile spre dânsul și curca cu aripile rupte își dădea duhul într-o tufă de iarbă.

— Una! zise Jacques, în picioare, pe salcie, cu coturile desfăcute, cu călcăile alăturate, cu ochii la nori, pe care poate-i va ajunge.

— Două! mai zise încă odată cu lungă răsuflare.

Și fără să mai spună: trei! se aruncă cu hotărâre în aer, între cer și apă. Jacques Fêi, care păzea curcile și pe care nimeni nu l-a mai văzut de-atunci.

T R O I Ţ A

de GIB. I. MIHAESCU

— Măi, dacă soarele apune încolo, noi trebuie să o luăm încoace, grăi Pălălaie celorlalți doi și cu toți părăsire urma lucitoare a saniei, apucând-o spre dreapta prin zăpada crudă.

Apusul se stinge învințind domol — și din față, din spre Nistru, îi primi un pui de vântuleț ce se stărnise pe nesimțite. Pălălaie le povestea înaintea despre patimile Mântuitorului; ajunsese acum la grădina măslinilor. Tovarășii de drum, cu armele în bandulieră, cu mâinile în buzunarele mantărilor îl ascultau pe gânduri, mișcându-și picioarele alene, mulțumiți de calea, ce-o străbăteau fără comenzi, de capul lor.

— Ce-o fi acum pe la noi! oftă Miercan. Ce mai fierbere și ce mai cântec!

— In oraș, la Drăgășani au și pornit cu colindul, gemu Mandin țiganul și fără să mai asculte la țarcovnicul, care desvinovătea pe Cristos în fața Caiafei, începu cu vocea lui sbîrnițoară:

„Și te scoală fată mare
Și-mi aprinde-o lu-u-mănare
Lumânarea cea mai mare
Și-o pune-n-n-tre-i-icoane..”

— Așa se cântă pe la voi mă de a-jun? bufni în răs Miercan..

— ..da Petre se prefăcea că nu mai cunoaște pe Dumnezeu... voi să profite de tăcerea ce urmă Pălălaie, spre a-și continua istorisirea.

— Cum vrei să ne cânte mă modărlane, isbucni abia acum Mandin cu indignare, aducându-și aminte că acel care-l întrerupsese nu era un gradat. Ce, ca la voi țărănește? La noi e oraș.. Și porni și mai cu putere:

„Trei icoane 'n casa mare
Trei icoane-e-n'n cass-sa mare..”

— Se întunecă și vântul se întestește, dați drumu la picioare băieți, îi împacă Pălălaie. Și-și grăbi și el vocea, după pasul gimnastic, pe care-l luaseră câte-și trei... — da Petre se prefăcea acum că nu mai cunoaște pe Dumnezeu.

— Hm, va să zică Isus ghicise de-adevărat, se bucură Miercan de dibăciă dumnezească.

Iar Mandin, cugetă:

— Dacă el un sfânt de trei ori s'a lepădat și tot sfânt a rămas; poftim acum de te leapădă d'ai noștri și treci la Nemți, că te-a mâncat gaia.

— Cin' te-a mâncat măi Madine? întrebă a răs Miercan.

— Și ca mai du-te dracului odată! se infurie iarși țiganul.

De departe se porni un șuerat lung, dureros și ascuțit ca gerul ce se lăsase.

— Auzi țigane, par'c'ar fi bomba neamțului la Muncel, cu tragere lungă.

— De nu ne-am rătăci cumva, îngăimă Mandin.

— Ba tot ce se poate, întări Pălălaie. Dacă n'ascuți când se vorbește de cele sfinte.

Fluerul cerului se porni acum și mai apropiat, și mai ascuțit, și mai lung și mai dureros.

— Auzi țigane, mai glumi iar Miercan. Ți-au dat de urmă vardiștii lui Dumnezeu. Par'c'ar fi la tine la Drăgășani, când te repezeai peste garduri cu găscă rumânilui.

Când termină cei de lângă dâșii, un alt gardist al lui Dumnezeu își încercă și el fluerul în depărtări neștiute. Și numaidecât apoi apa tuturor vânturilor

se porni nemiloasă din fundurile Rusiei. Soldații îi luară firul în piept, înnotând vitejește prin valurile de crivăț și de negură.

— Ce te faci Mandine? întrebă nu fără oarecare neliniște Miercan.

Țiganul icni..

— D'apăi cred că nu mai avem mult până la Tohatin, îi asigură Pălălaie. Și îmbărbătați de vorbele dascălului își simțiră cu toți picioarele mai solide.

Zăpada nu era mare. Și pe cer stelele străluceau de ger.

— Uite caru'! continuă Pălălaie. Tohatinul vine chiar subț el, nițel, nițel mai la dreapta..

— Auzi Mandine, mai hacana, glumi iarși Miercan, găvind mult curaj în glumele lui. Chiar și lui Mandin, îi plăceau acum, căci ele îi dădeau impresia că vântul nu-i așa de aspru și noaptea nu-i așa de neagră cum se lăsase. El chiar ar fi vrut să găsească un răspuns la fel de glumeț și se miră

Gib. Mihaescu

cum nu-l găsește și acum așa de ușor, cum îl găsea de obicei la lumina zilei. Se hotărî însă ca la șotia cea nouă a lui Miercan, să isbucnească într'un hohot de răs, cum n'a mai răs niciodată în viața lui. Chiar de l-ar face Miercan cum îi va veni la gură! O glumă pe vremea asta afurisită face cât o odaie caldă.

În locul lui Miercan, a început însă Pălălaie și Mandin a tresărit:

„Miluește-mă pe mine păcătosul și întunecatul cel înfundat în păcate multe, care cu urătele mele fapte am mâniat pe făcătorul meu. Sub acoperământul tău alerg Maică a lui Dumnezeu!”

O drămbă de vânt risipi îndată vorbele dascălului, la care Miercan și Mandin întinseră cu evlavie urechea.

Mandin, crezând că Miercan a mai spus vre-o glumă isbucni într'un hohot puternic de veselie.

— Da ce ție țigane, te-ai luat la întrecere cu vântul, îi urlă Miercan în ureche.

Țiganul tăcu deodată și începu să tremure. Când crivățul îi se lăsă în spate, domolindu-și mânia, Pălălaie re-începu ca la comandă:

— Sub acoperământul tău alerg Mai-

că a lui Dumnezeu și cu umilțință în-genunchind mă rog ție cu lacrimi, ca să împlânzești pe ficiorul tău.

Păraiele de vânt se puseră acum să curgă din toate părțile, inundând cu desăvârșire câmpia. Și cu toate se încurcau în pulpanele de manta ale celor trei voinici. Par'c'ă se rupsesse tavanul cerului de se prăbușise calabălăcul sfinților într'o larmă îngrozitoare. Surugli nevăzuți dau chiot, dinți de strigoaică scrășneau în întunecime. Fundul cerului clocotea ca și cum dracii și-ar fi ales tocmai noaptea sfântă să-și sărbătorească nunta stăpânului lor.

Pălălaie făcea cruci largi cît ținea pieptul, Miercan le făcea cu vârful limbii, Mandin în fundul buzunarului. Pălălaie se ruga, dar nimeni nu înțelegea ce spunea, și înaintau cu toții abia răsbind tăria vântului, înghețați de groază. Vântul par'că împrăștiase întunericul; zăpada pietrificată lumina, stelele sclipeau ca dinții de lup.

Zăpada lumina de par'că era însăși ziua, pe care noaptea n'o mai alunga la asfințit, ci o prinsese însfârșit și o călca acum în picioare, strivind-o sub greutatea întunericului etern. Prin lumina ei învinsă, cele trei umbre își duceau spaima înghețată în suflet spre cele șapte stele ale carului mare, căzut cu oiștea în pământ. Totul era căzut, răsturnat, dărăpănat, totul se dărăpăna încă. Lăzile sfinților cădeau fără preget spărgându-se una de alta cu sgomot nemaipomenit. Dracii cuceriseră cerul și aruncau de-acolo cu boarfe cu tot pe vechii stăpânitori. Dascălul Pălălaie privea încrămenit carul ceresc rupt și asvârlit ca o biată vechitură, și ochii îi lăcrămau. Printre lacrimi vedea cum toate stelele se desprind de pe boltă, gata să curgă ca o ploaie de pietricele. Iar Tohatinul era șters de pe suprafața pământului. Și toate celelalte sate, orașe și mării ale lumii, — căci noaptea de apoi venise: noaptea lui Lucifer! Și era tocmai noaptea Domnului! Și el în zadar mai aluneca pe covorul de ziuă, împietrită și scârțâietoare, prin frigul fără margini. Capul îi înghetase de par'că era al unui om de zăpadă. Poate că așa se va preface lumea sub noua împărăție a întunericului!

Iar el va tot merge astfel, cu cei doi tovarăși, până când oștenii negri, îngeri ai noului Dumnezeu îi vor prinde și-i vor întreba: Ce faceți? voi nu vă dați cu noua împărăție? I-auz-ăi cum forfotesc în văzduhul groaznic! Ce te vei face atunci Pălălaie dascăle? Vei lăsa tu pe Cristos al tău, ca Petre de teama frigărei diavolești?

Dascălul Pălălaie abia își mai trăgea picioarele și mâinile, de mult nu mai făcea semnul crucei. Ii venia să se lase într'o rână, să se prăbușească; tot era înghețat. Tot. Numai acolo în piept, în partea stângă, acolo mai simțea ceva cald și luminos. — ca lumină plâpândă, cea dintâi lumânărică pe care o aprindea în bezna umedă a bisericii din Cermegești la a doua cântare a cucoșului. Numai apuca de-o aprindea și gata era și popa; apoi clopotele începeau să cânte și îndată și satul era în picioare... Unde ești tu părinte Elefterie, unde ești tu Cristoase, unde ești tu noaptea sfântă!...

Un plâns brusc și nervos podidi ca pe-un copil pe dascălul Pălălaie. Vântul îi îngheță lacrimile pe obraz dar de astă dată nu se însprăimântă. El

plângea pe Cristosul acela blând și trist, pe care-l slujise toată copilăria și toată tinerețea, căci îl vedea legat în vârful unui par. căruia oștenii întunericii îi dau foc la rădăcină. În închipuirea-i înghețată alte imagini nu puteau să i se aprindă, de cât acele de foc și flăcări...

Dascălului i se păru că se trezește ca dintr'un vis aievea, cum i se întâmpla adesea când se pomenea singur în biserică umedă din Cermenești; răsfoind în neștire ceasloavele, la lumina lumânărelii din mână. Incepuse să aiureze de frig. Și groaza cea adervărată îl apucă abia acum, când își dădu seama că nu-și mai poate mișca picioarele, când își simți creierul un bulgăre de ghiață. atât de tare. că scăpăra ca și cremonea scântei de aiurare. Așa mor oamenii de ger, — își aminti el c'a cetit cândva într'o carte veche: visând foc și lumină. O sfârșeală, fără chip de îndreptare, îl moleșea văzând cu ochii. Așa mor oamenii de frig: oboseala, sfârșeala. visul de-an picioarele plin de soare și căldură și-apoi perina de ghiață, patul nesfârșit de zăpadă...

...Cu giulgiul alb l'au înfășat.

Dascălul se pomeni cântând acum prohodul și se înspăimântă de moarte. Sfârșeala îl făcu să se împleticească. Noroc să Miercan avea braț puternic. Atât îi fu deajuns, ca acesta să-l atingă, pentruca Pălălaie să simtă numai de cât întărindu-i se piciorul. Miercan era lângă el și dincolo în stânga, Mandin. Și era noaptea Crăciunului, iar isbânda dracilor o prostie. Nu mai aveau să se ridice ei în vecii vecilor ca să dărâme tronul Dumnezeesc! Ce mare păcat să vizezi astfel de bazaconii tocmai în noaptea cea mai sfântă... Iar Tohatinul trebuie să fie cât se poate de aproape, acolo sub carul mare, poate chiar îl arată cu oștea și de aceea s'a răsturnat astfel... Dar de ce-și face cruce Miercan? Pălălaie vrea să-și întoarcă ochii spre Mandin, însă coardele gâtului sunt așa de amorțite că trebuie să-și întoarcă tot trupul. Și Mandin își face cruce... Iar Tohatinul nu se mai ivește de loc... Și aici trebuia să fie: de mult trebuiau să fi ajuns... De când rățăcesc, să nu fi găsit nici un alt sat, nici un cătun, nici o colibă... Doar erau prin părțile astia la fiecare chilometru... Și vântul bubuie ca la Mărășești! Unde-s satele tale Doamne?: când le-a înghițit întunericul?

Sueră așa de grozav văzduhul că dascălul s'a pus să suere și el. S'a luat la întrecere cu toată larma vântului. Și urlă de parcă ar fi domnul sublocotenent sub focul artileriei: nu-l veți doborî căinilor, nu-l veți doborî! Iar văzduhul rade de neputința glasului lui, rade cu hohte și sueră. Și dascălul rade la fel și sueră. Picioarele i se împleticesc. Miercan și Mandin s'au lăsat mai în urmă și-și fac cruce și boscorodesc șoapte fără înțeles...

S'au oprit deodată în fața unei namile întunecate ce-și scoate trupul mă-tăhălos dintr'un vârf de troian.

— Uite-l... Invingătorul! bolborosește Pălălaie înfricoșat. Să nu-i cădeți la picioare fraților! miorlăe el rugător. Și cade sdrobot în puful movelei de zăpadă.

A căzut pe spate și ochii încă îi mai stau pe jumătate sgârșiți. Ceva, cineva, ascuns în ultima picătură de căldură ce i-a mai rămas în trup, îi spune porunca, deși abia mai poate pridiți cu pleoapa, enorma greutate ce s'a lăsat deasupra-i.

Prin sgăiala ochilor, vede ca prin vis pe cei doi tovarăși de drum. Îi și aude chiar: două vorbe care n'au nici un rost.

— Făclia aia mă...

— Torța?

Peste vărataca despărțire

*Peste vărataca noastră despărțire
Împleți-se-vo, leneș, anii...*

*Vom auzi, din departe, armonii de iubire
Pe care le vor fremătă, din frunziș, castanii...*

*Uită-vom neînțelegerile tineresti
Și zilele de vremelnică supărare;
Numai drumurile câmpenești,
Numai diminețile clare*

*Și amurgurile cu aur aprins în ferești,
Numai acelea nu se vor prăbuși în uitare...
Toate, toate — luminișuri de proaspăt gând —*

*Peste vărataca noastră despărțire
Cu trecerea vremii vor străluci tot mai viu...
Și vom pași spre moarte tot mai mult în suflet strângând
Pierdutele icoane de liniști și de soare sglobiu...*

ION GANE

— E mă, e! Torța ce dracu e!

Mandin i se pare cel mai curajos. El pomenește ceva și de chibrituri.

— Am și chibrituri, ține tu mantaua...
Vezi de te întoarce cu spatele încolo...
Dela Nistru bate...

Pleoapa lui Pălălaie n'a mai putut pridiți. A închis sub greutatea capacului ei de fier pe Mandin înnebunit. Iar namila de întuneric care tăsnise din vârful troianului i s'a părut că s'a prăbușit asupra-i.

— Împărăția întunericii și-a înghețului! A mai putut grai, el pentru sine, ce-a mai rămas cuget în capul lui de ghiață. Pe urmă o lumină vie s'a aprins în locul cugetului aceluia, parcă într'o peșteră de sloiuri, însă așa de mică, așa de mică, încât a început să se sgârcească pentru ca tot corpul să i se înfrupte din căldura ei de chibrit.

A crezut că s'a trezit pe lumea cealaltă, pe lumea aceasta însă sub puterea noii stăpâniri. Cineva îl sguduise cu putere, apoi simțise o căldură vie dogorindu-i întâi ca o părere, apoi din ce în ce mai stăruitor, obrazul drept.

A deschis ochii mari și nu putea să creadă privirilor. Mandin negru, cu ochi scăpărători de drac împelițat, avea în mână o torță din care cădea sforăind picuri de pucioasă. „A trecut la el, la ceilalți” a ghicit îndată Pălălaie. Și ridicându-se puțin într'o rână să vadă de unde venia căldura cea mare, înțelese repede totul. Namila întunecată de care se speria adineaori ardea cu spor dela rădăcină puțin mai sus. Valvătaia se sbătea furioasă cu sine însăși și, aprinsă la loc potrivit, mânca fără preget cu limbile-i de balaur din uriașul nemișcat de lemn. Vântul o asmuțea îndărătnic și cum o vedea că se lasă spre dreapta sau spre stânga, cum îi cetluia de piciorul uriașului, capul cu guri nenunțate și roșii.

— Uite c'a învial Pălălaie! strigă Mandin cu veselie.

— Slavă Domnului! mormăi de după perdeaua grea de fum Miercan.

— Vin mă teteo de te mai desmortește colea o Iecută că d'abia l'aprinserăm.

Pălălaie nu-și putea însă trage picioarele; se făcuseră țurloaie ca pe streșini. Noroc că 'n piept și 'n braț mai rămăsese puțină viață.

El tăcu și căută nedumerit și cu luare aminte la ciuperca par'că din lumea smeiilor, care ardea. O troiță!.. se lămurii și-și scuipă cu gândul în piept „Piei drace!” făcu privind spăimântat pe Mandin, care-și stingea torța în zăpadă.

Căci flacăra prinsese acum țarie; limbile ei crescuseră ca visul și se întreceau una pe alta biruitoare spre coviltirul de șindrilă. Cu toate că n'ajunseseră nici la jumătatea drumului, dogoarea era atât de puternică, încât Pălălaie își putu mișca și piciorul drept.

— Dă-te la o parte Pălălaie că o să cază pe tine, sberă Miercan din răsputeri pentru ca să răsbiască vântul.

Pălălaie se cutremură. Ardea chipul lui Dumnezeu! Încă pe el nici odată nu-l voi putea face să treacă de partea diavolului! Se gândi să fugă, și privi în noaptea albă: i se păru că vede vântul, fărămându-se în legioane de draci, cari sburau pe caii lor negri deasupra lumii cucerite. Mai aproape reflexul flăcărilor se sbătea domol și prietenos pe covorul de zăpadă. Când își întoarse ochii spre foștii lui tovarăși de drum, căci în cugetu-i se lepădase de dansii, îi văzu cot la cot închinându-se. Le urmări firul privirei.

Flacăra acum se ridicase sdравn, mângâind glesnele răstignitului și luminându-i coapsele, șoldurile, pieptul, brațele pironite. Capul stătea încă înecat în fum. Nu era o simplă zugrăveală, ci un Cristos cât un stat de om, săpat cu meșteșug în lemn, așa cum fiul lui Dumnezeu este închipuit pe toate crucile uriașe din nelămuritele răspântii ale Basarabiei.

— Ce ați făcut căinilor? strigă el, plângând, pe jumătate. Ce ați făcut vânduților?

Mandin și Miercan ingenunchiaseră și se închinău, Pălălaie se repezi cu capul în zăpadă și începu să-și care omăt pe cușmă, vâetându-se și hălmăjind vorbe

DIMITRIE CANTEMIR

ără șir. Când se potoli, surprinse pe ceilalți doi sărutând la rându-le zăpada. Și figura, din crâncenă, i se înduioșă înlată.

— Iertați-mă fraților! suspină. V'ați întors întru Domnul, iertați-mă...

— ...dar prea mi s'a rupt inima fraților, când l'am văzut, fraților, arzându-i picioarele... cum ardeau păgânii ne muenici, fraților, în cartea popei Nae din Lernegești.

Mandin păru deodată că da semne de neliniște și întinse urechia spre depărările negre, apoi sări repede în picioare. Pe față i se cetia o mare îngrijorare.

Pălălaie, fără să ia seama la dânsul, privea trupul sfânt și i se părea că se gărcește chinut de flăcări. Și lacrimi i curgeau domoale, una după alta, neurmat din ochii ce parcă se topeau de strălucirea focului.

— Iartă-mă Mandine, iartă-mă Miercane!... Înțeleg, v'a fost frîg și ați vrut să vă încălziți... înțeleg, înțeleg... a înțeles și el și vă iartă pentru atăta...

Miercan își ridică un genunchi, apoi încet, încet se înalță și el deabinelea în picioare, cu ochii, cu urechile în nelămuritul nopții. Și ochii parcă îi creșteau și se umflau.

— ...V'a iertat vă spun eu... o să-i veleți fața milostivă când o ieși din fum... la eu, fraților, credeam că v'ați dat cu dracu...

Ochii lui Mandin s'au bulbucată de nemeni și scipeau ca stelele cerului.

— Auzi? șoptește el stins. Iar Miercan aude și tot mai stă la cumpănă.

— ...voi credeți că dracu a rășbit pe Dumnezeu?... că l'a luat pe neașteptate fiindcă... petrecea de Crăciun...

...Ehe... dar oștile unde le-ați lăsat... oștile în ger...

— Lupii! strigă Miercan scos din sărite.

Pălălaie privește uimit la Miercan. Aproape că nici nu pricepe sensul cuvântului strigat, — și totuși l'a auzit mișnat de bine. Dar când urechia i se umple și lui de urlul depărtat: hu, uuuu, atunci se luminează însfârșit. Și urăde cu înțeles. Știe el ce fel de lupi unt aceia: Necuratul... Legioanele biultoare...

Hu... hu... huuuu...

Miercan și Mandin se sbat cu înfrigare. Pregătesc armele, forfotesc grăbiți în sacii cu cartușe, mâinile nu mai nimeresc ce s'apuce mai întâi. Mecanismul înghetaț țacăne. Unul a destupat o renadă, altul scoate căciula focosului.

Hu... hu... huuuu...

— De ce răzi Doamne?! tipă aiurit nebunul, care tocmai s'a ridicat din noua rosternare...

Flăcările mistulese vrednice jumătătea de jos a sfântului trup; limbile lor âmuresc acum din plin fața Mântuitorului care într'adevăr râde în jocul de umini, parcă un martir înlemnit de roază și de durere. Cei doi soldați își acruce, nebunul s'a prăbușit...

— Iartă-ne Doamne... Iartă-ne Dumneeu, șoptește Miercan rugător. Am greșit... Inghetul ne-a îndemnat... lămurește l'lemnului înviat de pe cruce. Dar haita e apropiu necontenit! Hu... hu... huuuu...

— ...Mandine pune-te în spatele meu... șa... pune-te bine... să nu te deslipești aiete... până... până... la urmă...

— Sfântulețule nu ne lua zilele, gemu i țiganul...

Uriașa faclă s'a încins cu desăvârșire, ara a rășbit prin sîndrila acoperișului i aruncă până n mari depărtări scânteii remurătoare preșuri de lumină; piciorul prefăcut în jăratec părăie, troița se latină.

— Nu mai râde sufletelul meu, împăratul meu, durerea mea... bolborosește năbușit nebunul, cu capul în omăt... l'știe că se va petrece acum o mare

Cea mai măreață și erudită figură din istoria literaturii române până la marii istorici din epoca renașterii ardelenice. Cultura sa universală îl face cunoscut nu numai în Orient, ci în tot cuprinsul Europei civilizate. Dar această vie inteligență a neamului românesc a avut de suferit o viață plină de chinuri și peregrinări. Dela cele mai înalte demnități la care îl urcase inteligența și familia sa nobilă, soarta nemiloasă îl încerca și îl amenința câte odată, prevestindu-i cele mai mari nenorociri în care viața însuși îi era în pericol. Un crâmpei din biografia sa, va arăta aceasta.

S'a născut în ziua de 26 Octombrie 1673. Educația copilărească și-a făcut-o la Iași cu dascălul grec Ieremia Cacavela. La frageda vârstă de 15 ani pleacă ostatec în Constantinopol în locul fratelui său mai mare Antioh, în toamna anului 1688.

În acest oraș străin, în timp de 3 ani cât a stat acolo, agerul tânăr și-a însușit frumoase cunoștințe. A învățat filosofia dela grecul Meletie, muzica dela un turc Chiemani Ahmed și limba turcească dela Efendi Sadi. La 1691 se întoarce în Iași, luând parte un an după aceea, împreună cu tatăl său, la războaiele dintre Turci și Poloni. În 1693 murind subit tatăl său, Dimitrie Cantemir este ales domn, dar nu pentru mult timp, o lună și ceva, fiind înlocuit de Turci după îndemnul și uneltirile lui Constantin Brâncoveanu. Fiind mazilit, pleacă iarăși la Constantinopol, unde era un mediu potrivit cu îndemnul său puternic spre desăvârșirea studiilor. Dar nu era indiferent nici față de cultura militară, necesară unui principe. În 1697 luă parte ca ofițer în armata turcă în lupta acestora contra Nemților la Zenta.

În 1699 vine în țară și se căsătorește cu Casandra fiica lui Șerban Cantacuzino. După un an îl găsim iarăși la Constantinopol, aducând material pentru „Istoria imperiului otoman” pe care avea s'o redacteze mai târziu.

La 1710, după ce tronul Moldovii fusese ocupat de atâția Domni care se schimbau, aproape în fiecare an, Dimitrie Cantemir reușește să-l cuprindă, dar din nefericire, nu pentru multă durată.

Asupra numirii sale ca Domn al Moldovii, contemporanii și istoricii de mai târziu, au lansat diverse păreri. Este sigur însă că Turcii, fiind într'o situație critică, în urma desvătării mari, pe care o luase Rusia sub Petru-cel-Mare, pusese ră speranțe mari în el și de aceea îi dădură tronul Împrejurările vremii au făcut însă pe noul Domnitor, care era un spirit ager și dibaci diplomat, să cante întărirea relațiilor de prietenie cu țara care se credea în acel moment că va dicta în Orient: Rusia. Așa procedaseră și cei-

minune în lupta dintre dracii prefăcuți în lupi și Dumnezeu prefăcut în foc. Și așteaptă cu răsuflatul reținut.

Ceialți așteaptă deasemeni, cu mâinile pe trăgaci, tăcuți, înfiorați, solemnii. Iar tunetul vântului parcă s'a potolit căci tot văzduhul nu-i plin acum decât de clocotul haitei apropiate.

Și Cristos s'a mărit cât întreaga troiță; cu păr vâlvoi de flăcări, cu brațe amenințătoare de flăcări, groaznic la chip, asemeni unei vedenii apocaliptice, stă gata să se năruie ca o revărsare de jar peste turburătorii mării lui singuratece.

În înălțimi, vântul amuțit un răstimp s'a pornit metallic, asurzitor ca trâmbița de apoi a dreptății.

GIB. I. MIHAESOU

lalți Domnitori ai țării noastre, așa credea și D. Cantemir că e bine să facă.

În fața acestei situații sosește anul 1711 cu lupta dintre Turci și Ruși și în care s'a văzut care a fost atitudinea lui Cantemir.

Infrângerea neașteptată a Rușilor, si-lește pe Cantemir să-și părăsească țara și să ia drumul pribegiei printre străini. Turcii infuriati pe dânsul, cer dela Ruși extradarea. Petru-cel-Mare se opune și răspunde răspicat consilierilor lui care voiau să îndeplinească cererea Turcilor:

— „Aș putea să dau Turcilor toată țara până la Crusca, fiindcă am speranță de a o recuceri, dar cu nici un chip nu-mi pot călca cuvântul și extrăda pe un principe, carele pentru mine și-a răscăpătat onoarea odată perdută”. (Istoria imperiului otoman, Ediția Academiei Rom. tom. II p. 793).

D. Cantemir
1673—1723

Marele împărat al Rușilor răsplătește pe Cantemir, pentru devotamentul său, cu diferite proprietăți și funcții onorifice.

Dimitrie Cantemir profită de liniștea care o avea acolo, pentru a redacta o bună parte din operele sale începute mai înainte.

Renumele său de mare erudit să răs-pândește în tot Orientul și ajunge să fie cunoscut și în Apus. Academia din Berlin îl alege în 1714 membru al ei.

La 1719 se căsătorește din nou cu o prințesă rusă Anastasia Trubețcaia în vârstă numai de 16 ani. Acest fapt interesant din viața lui Dimitrie Cantemir, a înrăurit mult asupra felului său de a trăi. Noua situație îl face să fie mai deschis, să ducă o viață mai sociabilă. Dela moșia sa, se mută în capitală. Prezintă destulă curiozitate filosofia pe care o face acest erudit, trecut de 46 ani, asupra căsătoriei:

— „Un oarecare filosof arab fiind întrebat la cine a învățat filosofia, a răspuns, că dela cei orbi. Din nou fiind întrebat, cum de ai ajuns să cunoști natura lucrurilor atât de desăvârșit dela acei ce n'au ochi? El a răspuns: imitându-i pe cei orbi eu niciodată n'am călcat cu piciorul, înainte de a încerca terenul cu bastonul. Acest exemplu l-am urmat și eu, rolul Maiestății Voastre Împărătești și pipăind astfel, cu prea milostiva îngăduire a M. V. I., am ajuns la capăt, și din trei fiice ale prea luminatului principe Trubețcol, cu consimțământul părinților

și al însăși miresei, am ales-o pe cea mai mică după naștere, pe principesa Anastasia, (cf. Ștefan Ciobanu, Dimitrie Cantemir în Rusia, Academia Română 1925 p. 106.).

În 1721 a fost numit consilier intim al împăratului și pleacă cu el într-o expediție grea în contra Perșilor. Pe drum se îmbolnăvește și întorcându-se la moșia lui muri de diabet la 21 August 1723.

Cea dintâi operă a sa a fost publicată în 1698: „Divanul lumii: dar ea fusese compusă mai înainte, se zice, la vârsta de 17 ani. „Această a tinerețelor mele întâia născută roadă“ a fost scrisă sub înfrăierea modelelor bizantine. Stilul însuși ne divulgă aceasta. De altfel putem remarca același lucru aproape la toate operele sale. Cantemir obișnuia să scrie într-o limbă străină și numai după aceea traducerea textului în românește; și de aceea toate operele sale au stilul și forma străină. Bogata sa erudiție l-a silit să scrie într-un mod cu totul deosebit de al înaintașilor lui.

În literatura istorică dela noi, figura lui D. Cantemir reprezintă o valoare remarcabilă. Totuși influența sa nu s'a putut exercita puternic asupra urmașilor, din cauză că, operele sale au rămas multă vreme necunoscute. O ediție științifică a lor în aceste momente de dezvoltare a culturii românești se impune dela sine.

GH. GARDĂȘ

Post scriptum: La amabila observație a unui corespondent al acestei reviste, dăm câteva lămuriri.

C. Negruzzi a cunoscut pe poetul rus Pușchin în anul 1822 la Chișinău după cum reiese din însăși mărturia sa (cf. Scrisoarea a VII-a: Calipso), dar „legătura cu Pușchin avea să se întărească în anul 1836—37, când Negruzzi a petrecut câțva timp în Basarabia“ (cf. E. Lovinescu, Costache Negruzzi, Buc. Cartea Rom. (1925) ed. II pag. 19). Numai asupra acestei prietenii mai îndelungate și mai intime am amintit în succinta mea biografie din „Universul Literar“ (Nr. 51 din 20 Decembrie 1925).

G. C.

Impresiuni de Toamnă

S'a luminat de zi încăodată,
Încă o zi mai trebuie să sper...
Un soare ars de-o mână înceroată
Sărută fruntea bravului vier.

A 'nvins nălțimea dealului, căldura
Svârlind-o, pretutindeni, trecător...
Dar florile s'au zdrențuit în gura
Destinului și 'nvinefesc și mor...

Pe coastă râde via 'mbelșugată...
Vierul pare mulțumit de cer;
Nămlaza s'a lăjit încăodată,
Încă o zi mai trebuie să sper...

MIRAIL MUNTEANU

RABOLIOT

— Fragment ; cap II din parte I-a —

de MAURICE GENEVOIX

Premiul „Academiei Goncourt“ din anul acesta a încununat romanul „Raboliot“ al lui Maurice Genevoix, editat de Bernard Grasset.

După cum au remarcat toți cronicarii literari, „Raboliot“ e în tradiția romanelor regionaliste, specie destul de frecventă în literatura franceză.

În „Raboliot“ trăește provincia Sologne cu ceva din vorbirea-i regională cu îndeletnicirile pescuitului și vânatului, dar mai ales poezia ținutului și a vieții în plină rusticitate. Raboliot, eroul e un țaran umil ca stare, dibaciu, braconier însă, așa cum neam ne neamul lui s'au pomenit, așa cum toți practică vânătoarea, nepermisă, de iepuri sau de iepuri de casă, în Sologne. Chiar și paznicii și oamenii de încredere ai proprietarului. Raboliot e o poreclă — așa cum la noi, am afla în povestirile lui Sadoveanu, d. p. Cap Intortură din „Bulboana lui Vălinaș“ —: „Svelt, cu corpul fin, cu ochii vioi și negri, semăna într'adevăr cu un agil iepure de casă („à un lapin de rabolière“) — așa ni-l prezintă autorul. Dar pasiunea aceasta nocturnă a lui Raboliot, această vânătoare ilegală, îl pune în conflict cu autoritățile, cu jandarmi, cu Bourrel, pe care îl și omoară în cele din urmă.

Spiritul de independență a lui Raboliot, orgoliul lui de braconier sunt dezvoltate cu amplitudă în acest condensat roman din care dăm un capitol semnificativ:

Două lovituri ciocănită în oblon: urmă o tăcere oarecare și-apoi, una după alta, alte trei lovituri. Trochut, zis și Bot-Sărat puse pe masă *Imparțialul din Sologne* și străbătu sala hanului. Încălțat cu țârligi, cu pasul ușor, era cu toate acestea așa de gras și de greoiu că scândurile dușumelii gemeau de mersul lui. În odaia întunecoasă și goală, răsuflarea-i găfăia cu șuerături ascuțite.

— Tu ești Raboliot?

— Da.

Trochut trase zăvorul. Raboliot apăru, cu capul întors în afară.

— Așa! Aici! Aici! Frumoaso!

O cățea intra după dânsul, un animal scund și fără rasă, un soi de corcitură: era neagră ca o noapte pe lună nouă, cu un singur smoc alb în părul lustruit al pieptului. Ochii ei, din întunericul nesigur, prinseră reflexul lămpii ce ardea pe masa din han și fosforară o clipă de-o lumină caldă și roșiatică.

— Este? întrebă Trochut.

— Te cred, dac'am venit.

— Mult?

— Paisprezece.

Gazda se duse să caute un muc de lumanare. Trecură după aceea, în tăcere, într-o cămară, ce ținea de sala hanului, scundă în tavan și micșorată și mai mult de-un dos de scară. Trochut puse fițilul jos; îngenunchiară unul lângă altul și Raboliot scoase pe rând, iepurii de casă liot.

— Eh! Nu-s prea mari! cârti Trochut.

Începu să-i cântăriască, să-i pipăie și să-i miroase, strâmbându-se cu desgust.

— Din dimineața asta?

— Toți.

Îi așeză după aceea, unul lângă altul, țepeni, cu pântecul nepătat, cu vârful labelor îngălbenit de lutul vizuinii.

— Îți dau trei franci de bucată, Raboliot.

— Patru franci, Bot-Sărat; ăsta-i prețul.

— Da riscul meu, ia socotește...

Discatară, cu capetele apropiate, în replici tănuite și repezi. Din când în când, Așa se gudura pe lângă stăpănu-său, și-și strecura botul sub palma lui.

— Culcă-te, Așa!

O nespușgea fără s'o privească, magi-

nal, gândindu-se numai cum să-și apere prețul în contra zgârceniei lui Trochut.

— Culcă-te colo!... Marș la culcare!

Oprindu-se brusc, se întoarse spre cățea. Așa se ridicase în picioare, cu părul, pe șira spinării sburlit, cu botul întins spre ușă. Buzele răsfrante îi descopereau colții strălucitori, și mârâia încet cu spasmi de lătrat reținut.

Dintr-o săritură, Raboliot, fusese în picioare. Însfăcă pe Trochut de umeri, și-i înfipse în adâncul ochilor o privire neliniștită și aspră. Trochut susținu privirea și murmură repede:

— Nu eu, Raboliot, și-o jur.

— Și repeta, apăsând pe cuvinte:

— Și-o jur... Pe legea mea!

— Deschide 'n dos... Repede! svârli Raboliot.

Ușa hanului răbufni de-o izbitoră puternică.

— În numele Legii! strigă o voce de afară.

— Nu-s eu, găfăia Trochut. Nu, nu, nu eu, zău.

— Puțin îmi pasă, mormăi Raboliot și începu să împingă pe Trochut spre fundul sălii, unde știa că-i o ușă scundă ce dă spre grădina de zarzavat. Se opriră amândoi de odată, ca vrăjiți: și îndărătul ei, se mișca unul care sta la pândă.

Impietriseră așa de tare că simțeau, prin canaturi, răsuflarea omului care-i aștepta. Trochut stinsese lampa.

— În pod! murmură dânsul. Ai gă sări prin fereastra podului.

Făcuseră câțiva pași înapoi, când ușa hanului se dădu de perete, cu un zgomot grozav. Fu o clipă suspendată, în care gândurile se rostogoleau vijelios: „Zăvorul! gândi Trochut. Am uitat să mai pui zăvorul...“. Raboliot avu răgazul să zărească, proectată pe dreptunghiul nopții albicioase, o siluetă cu chipiul în cap. La zgomotul ușii deschise, se petrecu în el ca o năruire; dar numai cât văzuse capul și chipiul și și zărise între capul străin și pervazul ușii, ca o hrubă boltită spre noaptea cea vastă, scăparea care-l atrăgea. Se așzări spre dânsa, se adânci, plecat într-o goană nebună, ca iepurele ce rupe o linie de hăitași. În trecere, simți izbitura ușoară a unui picior și vântul, în fața-i stărnit de un pujan furios, dat în nec-

Așa, izbită fără indoială, schelălăi înăbușit; se bucură însă auzind-o cum alerga, după dânsul.

Gonind, spiona sgomotele nopții: nimic, de cât vântul stărnit, izbindu-i urechile și ecoul din pământ al goanei lor confundate. Se opri, ascultă cu atenție; chiar nimic; jandarmii nu-l urmăriseră.

Atunci, se rezămă de zidul unei case și așteptă să i se astâmpere bătăile inimii. Cu liniștea, îl năpădea o nesfârșită tristețe pmilitoare, pe care o simția coclinându-i gâtulejul. Abia apucase să se îmbete știindu-se în afară de primejdie și rușina umiltoare urea, în el, ca un val coclit, și-i da ca o greață fizică: „Că strășnic flăcân mai ești, mai Raboliot! Să-ți pezi tu capul până într'atâta!... Așa se poartă un braconier!” Gândul i se întorcea într-una la clipa aceea când ușa se deschisese, când simțise, cum toată ființa i se goleşte, că mintea îi era goală, că inima îi secase de tot sângele; când nu mai ținea minte de cât doar că genuchii îi tremurau. E adevărat că-și venise în fire; și chiar foarte repede, e adevărat; însă nu-și putea ierta acea slăbiciune fatală care-l pierduse o clipă. „Nemernicule! A! nu ești bun de nimic! Nemernicule!”

Impotrivă-și arunca oure, aceste ocări, cu vocea pe jumătate, sau împotriva lui Trochut, canalia aia grasă care-l vându-se?... Trochut? Doar se jurase pe legea lui. Ba i se păruse și sincer. Atunci un altul? Cine putea să fie? Și-și aducea aminte de chipul lui Volat, cu ochii aia verzi și înghețați, cu privirea răutăcioasă.

— Așa!... Frumusețel mititic.

Iute, scoase din buzunar o sfiorică, o trecu pe sub sgară cățelii și-o înmodă de, stinghiile unui gard.

La un pas era un șanț, năpădit de ierburii și de mărăciuni. Apucă între mâini capul cățelii, o privi de aproape și-i vorbi:

— La pământ! Frumos! Așteaptă-mă!

Cu palma apăsa feasta câinelui, cu putere și aspră și dragăstoasă. O culcă lungită, în șanț, o ținută o clipă, fără s'o atingă, cu gestul mâinii întinse:

— La pământ! Frumos... Să stai cu-minte!

Și-și reluă goana drept spre casa lui Trochut.

Totul se petrecuse repede: Nu se îndepărtase prea mult deoarece băgase de seamă că nu e urmărit. Părerile, gândurile, oricât de puternic îl zguduiseră, se risipiseră și mai iute. Ajunse la han. Ieși la zidul dinspre apus, drept unde da la fereastra podului. O boltă de viță robustă se cățara pe zid. Raboliot o înșlăcă, începu să se urce, trăgându-se în mâini, pipăind tencuiala, din vârful târligilor, cu ușurința tăcută a pisicilor. Iși revenise în apele lui: orice sfortare a mușchilor îi da din ce în ce mai mult, conștiința de sine; cu fiecare zumzet al vocilor ce se auzeau în casă, cu fiecă lumină, întrezărită prin fereastra podului și filtrată priute scânduri Raboliot își încerca mlădie-reca simțurilor și supusa lor sprinteneală.

În pod se strecură către dunga de lumină verticală. Alunecă pe burtă, sprijinindu-se în palme, fără cel mai mic foșnet. Iși lipi ochiul de crăpătura luminată și privi.

Trochut se găsea tot în odăia cea mare a hanului. Aprinsese iar lampa. Trei jandarmi stăteau împrejur. Șeful plutonului Dagouret, bătrânul Bossu și un altul de curând sosit prin părțile astea. Așa se rezezise la Trochut. Îl ținea de umeri și-l privea drept în ochi, cum îl privea și Raboliot mai adineaori. Chipul-i smead, luminat din jos în sus de lampă, arăta niște trăsături aspre strălucind de o lumină galbenă; mustața mică și roșie era răsucită sub nări.

— L-am văzut, îi spunea lui Trochut, când îți spui! Bot-Sărat, rezemat cu șoldurile de masă, își întorsese pe jumătate

capul sub privirea necruțătoare a jandarmului. La fiecare vorbă, tresărea scurt de parcă ar fi fost lovit. Nimic mai sfichiuitor decât ea vocea acestui om: o voce care nu urea de loc, dar al cărei timbru pătrunzător rănea carnea și dureau.

— Un târâe-brâu, domnule Bourrel, pe Dumnezeu! Unu care nici nu-i de p'ăici.

Bourrel. Îi spunea Bourrel urăciosului ăla. Raboliot, acum, îl vedea mai bine, nu-l părăsea din ochi, îl privea cu nesăț.

Ce chip mai avea și ăsta? Raboliot se trudia zădarnic să afle și, se minuna tot odată că-l găsea asemenea altor chipuri și totuși, rob unei penibile atracțiuni, nu se putea împotrivi să-l descoase. Ochiul? Erau limpezi, de-un cenușiu pal'd și, pe cât îi părea de departe, cam băteau în albastru: și ochii aduceau cu atâța alții pe care îi cunoștea. Nasul tăios, nu era disgrațios la vedere, hena dimpotrivă. Poate că mustața roșie? Da, slavă Domnului, lumea-i plină de roșcași: Berla'sier are și el părul roșu și asta nu-l oprește

Maurice Genevoix

(cl. Nouvelles Littéraires)

să fie un flăcău foarte de treabă. Nu, era altceva, care nu ținea de nimic, de nici o trăsătură vizibilă, care venea din lăuntrul omului: o expresie complexă, încordată, aproape agresivă de încăpățănare, de brutalitate îndrăzneată, de răutate involuntară. Dacă nu putea să analizeze toate astea, Raboliot le simțea cu o putere care-l mișca în adâncul ființei: tot soiul de puteri tulburi îi fierbeau în vine, îi băteau la mâini și la tâmpole, se ridicau pentru dânsul, împotriva omului ăstuia. Dar ce se mai întâmplă?

Raboliot își frecă pleoapele și se lăsă cu mâinile în lături, pe burtă și pe piept.

În han, Bourrel dăduse drumul lui Trochut. Număra iepurii înșirați pe masă, și luminați de lampă. Scoase din buzunarul dolmanului, un carnet și-un creion.

— Las'pe mine, zise cu răceală. Trochut, parc'ă-și zice? Pronumele tău, haide... mai repede!

Bourrel scria, din picioare, cu carnetul rezemat în palmă. Trochut dicta și din când în când, se oprea cu vocea plângătoare:

„Sărăcean de mine... aoleo!” Și suspina cu putere și-și zguduia tot trupul.

Dar deodată Bourrel se furoși. Raboliot îl văzu aruncând carnetul pe masă și rezezându-se cu pumnii încleștați, asupra bietului hangiu, care făcu doi pași înapoi.

— Pentru numele lui Dumnezeu, urlă el. Cine a fost? Cine? Vreau să-l știu. Ai să spui, porcule, că de nu îți sfarm botul.

Se rezezise cu atâta nestăpânită furie, că reilăți jandarmi înaintară și ei. Bătrânul Bossu, puse mâna pe Bourrel.

— Ei, tu de colo, făcu el cu blândețe.

Bourrel tresări de atingere și scutură cu putere mâna lui Bossu de parcă acesta îl și înfăcuse. Acu țipa și mai aprig, cu fața ca varul, zguduit de furie:

— Ce? Cum? Cum asta? Este sau nu este delict? Este, da sau nu, braconajul un delict? Da, ținuirea pentru numele lui Dumnezeu? Așa-ți înțelegi tu meseria, lui, Bossu? Fără vorbă. Avem sau n'avem martori? Ei bine, eu îmi fac meseria, să știi Bossu! Eu, Bossu, eu sunt jandarm!

Și din nou se rezezi la Bot-Sărat:

— Eu sunt jandarm, m'auzi tu? Am să te învăț eu minte dacă faci pe mironosița! Nu uita că am și tribunalele cu mine; și închisoarea, cu lacăt, m'auzi tu, nepălatule?

Trochut făcuse un cap de spaimă, decompus de groază și zise, rugător, făcând o ultimă încercare:

— Dacă îți l-ași spune, ai? Am'fi chit? Ce zici? Dacă îți l-ași spune?

— Spune-l, zise Bourrel.

Ochii îi străluciră. Firea i se potolise ca prin farmec. Trochut prinse curaj și începu să se tocmească.

Raboliot tremura tot, silindu-se să rămăie imobil, să nu le strige printre scânduri ocările care-l înăbușiau; un blestem de frig îi alerga prin șira spinării:

În locul scândurii tari, simțea sub degete, un fel de moliuine de lână.

— Ei bine, da! zise Bourrel. Spune-i numele și'nchid ochii.

— Adevărat?

— Adevărat.

Trochut zise cu nepăsare:

— Raboliot.

Se întâmplase; așa se întâmplă toate. Nimic mai simplu, nu-i așa? Raboliot se ridică ușor, în pumni. Acu era ușurat, vedea mai limpede, e mai bine când vezi limpede.

Bot-Sărat era un laș, da; și Bourrel ăsta, o brută, un dușman primejdios din drumul cârnia trebuie să te dai în lături. De azi înainte știa. Mai era și Volat, Volat care-l denunțase: încă un adevăr limpede, o certitudine aspră, dar bine făcătoare. Deocamdată nu voia să știe cum de aflase Volat că el se afla al Trochut. Când se gândea, că mai adineaori, în han, o clipă îl bănuise chiar pe Trochut! Ca și cum Trochut care trăia de pe urma braconierilor, putea să se joace cu focul, voind să sugă dela două oi! Bot-Sărat nu era de cât un mișel, o dezgustătoare namilă de grăsime, fără nervi și fără sânge. Dar Volat?... Dar Bourrel... Haida; era timpul s'o șteargă.

Nu se putu opri să mai privească odată prin crăpătura tavanului. Un zămbet îi încreți pleoapele: drace! Ar fi pariat pe-o vadră, că așa avea să se întâmple!

Bourrel puse din nou mâna pe carnet și fanțos punea acum întrebări lui Trochut. Dublă declarație, Bot-Sărat! Ori cât ai fi de șmecher, nu trebuie să te pirzi cu firea. Și cu toate astea, Bourrel era un dobitoc.

Raboliot se îndreptă spre fereastra podului. Agățat în mâini, cu picioarele atârinate, căuta bolta de viță și sprijinul ei noduros. Alunecă, fără sgomot pe pământ și începu să alerge cu pași sărunți spre șanțul unde ascunsese pe Așa.

trad. de PERPESSIGIUS

Georges Clemenceau, omul victoriei franceze și marele exilat de bună voe, din faima publică, a dat la iveală o viață a lui Demostene. E timpul să dăm câteva anecdote, din Tretch, despre marele bărbat.

Când în 1906, Clemenceau fu numit ministru de interne, voi să-și dea personal seama de hărnicia funcționarilor din administrația sa.

Insoțit de d. Winter, directorul cabinetului său, intră în prima sală: Nimeni. În a doua: la fel. În a treia, se găsește un funcționar, care dormea cu coatele rezemate pe masă.

D. Winter voi să-l trezească. Clemenceau îl oprește:

— Nu-l deștepta... că pleacă și asta!

I se vorbea odată despre un director de jurnal care-i măturisise o deosebită simpatie cât fusese la putere și care-l trata foarte cavalereste de când nu mai era ministru.

— Cel puțin, spuse unul, din cei de față, asta nu s'a înfruptat nici odată din fondurile secrete, nu v'a cerut niciodată parole.

— Din potrivă răspunse Clemenceau; dar vezi: ziaristii sunt ca femeile. Metrele care nu cer nimic costă cu mult mai scump.

Într'un volum de *Amintiri* al lui Scheuer-Kestner, stă scris:

Clemenceau mi-a spus într-o zi acest cuvânt foarte just:

— Politica îmi face impresia unei enorme macarale, cu care mulțime de oameni se căznesc să ridice o muscă.

Francis de Croisset, autorul dramatic, se adresează lui Clemenceau, să-i scrie prefața întâiului său volum: *Noaptea la 15 ani*.

Clemenceau îl trimite la Mirbeau, Mirbeau scrie prefața, însă după câțiva vreme stricându-se cu Croisset, se duce să se plângă lui Clemenceau.

— Mi-ai spus să-l tratez ca pe fiul nostru.

— Negreșit, răspunse nepăsător Clemenceau: trebuia să-i rupi urechile.

Când Mandel debută în ziaristică, la *Justice*, se duse să-i ceară sfatul. Clemenceau dădu din cap și foarte uscat:

— Să scrii... nu-i tocmai greu... fraze scurte: un verb, un subiect, un atribut...

Și, după o tăcere:

— Când ai voi să pui și-un adjectiv, să vii să mă cauți.

Într-o zi, în vremea războiului, află că un general foarte cunoscut și destul de fu vîrstă, avea să se însoare cu o femeie tânără și încântătoare.

— Foarte bine, zise Clemenceau, de-acu va avea de apărat două fronturi.

Nu de mult, Clemenceau, care are peste 83 de ani, primi vizita doctorului Voronoff, care se oferi să-l întinerească prin cunoscuta lui metodă.

— Când voi fi bătrân, răspunse Tigru.

Când Lloyd George află că Deschanel bătupe pe Clemenceau, în candidatura la Preșidenția Republicii, zise:

— Vai, de data asta Francezii ard pe Ioana d'Arc.

H A M L E T

sau

Între istorie literară și estetică

II

În *The Problem of „Hamlet“* nemulțumit cu acțiunea, mai ales, a marelui tragedii și prea puțin dispus să închidă ochii asupra lipsurilor autorului, Robertson caută să surprindă pe Shakespeare în proces de zămislire a piesei.

E în genere cunoscut felul cum lucra de cele mai multe ori Shakespeare, cel care la 1692 debută în faima publică în cuvintele lui Robert Greene din cunoscutul pamflet prin care, omul, pe patul morții îndemna pe tovarășii săi de condei să se ferească de acest „Corb parvenit împodobit cu penele noastre“, acest Johan Factotum care în inchipuirea-i se crede singurul „Shake-scene în țara țara sa“ (adică: Sgudue-scenă, parodiearea numelui de Shakespeare, cu aluzie la bombasticismul primelor sale piese).

Mai mult chiar decât contemporanii săi, dar cam ca toți autorii mari, Shakespeare într'adevăr fura cu nerușinare și adapta cu geniu. Nu spune Anatole France că autorul de geniu nu e acela care nu plagiază, ci care nu poate fi plagiat; și Gauguin nu era de părere că în artă ești sau revoluționar sau plagiar?

În cazul lui Hamlet, scris în perioada matură, pe la 1601—2, Shakespeare s'a servit, în afară de legenda din Saxo Grammaticus trecută prin Belleforest, sau mai degrabă (fiindcă Shakespeare pare să fi ignorat textul francez 1) prin traducerea în manuscris a compilatorului William Painter, de o piesă cu același nume și subiect, jucată încă înainte de 1594 și pe care autoritățile sunt de acord în a o atribui marelui predecesor al lui Shakespeare, dramaturgului Thomas Kyd.

„Răzbunarea lui Hamlet“ — adică așa cum din menționările existente trebuie să se fi numit piesa lui Kyd — e numele ce-l poartă și piesa lui Shakespeare în primul quarto (1603), în care dealtfel Herr Gregor Sarrazin (cită și de Robertson) încă dela 1892 și în zilele noastre Prof. Boas au văzut urmele stăruitoare ale predecesorului.

Legându-se deci de asumția lui Goethe, împărțită de criticii car i-au urmat, că *Hamlet* e produsul spontan al unei sublime inspirații. Robertson, nedumerit de lacunele de construcție a piesei și conturare a eroului, caută să vadă dacă ele nu se datorează unui prost model și unei nesuficiente reabilitări a acestui model.

Greutatea e că *Hamlet*-ul lui Kyd (să-i spunem așa) s'a pierdut. El trăește numai în rudimente de stil și frazeologie moștenite de quarto-ul dela 1603 (dublat și perfecționat până la transfigurare în quarto-ul dela 1604) cum și în trădătoare apucături de compoziție ce se găsesc în piesele existente încă ale lui Kyd (*The Spanish Tragedy*, de pildă).

Robertson mai utilizează însă o versiune germană, *Hamlet, Der bestrafte Brudermord*, jucată la curtea din Dresda în 1626 și preservată în manuscris. Dănsul vede în ea chiar tragedia lui Kyd. În orice caz e o formă primară a modelului shakespearean și deci o piesă de reconstrucție.

Din ea putem vedea dela început, că piesa în forma ei dintâi, suferea de vicii

organice: cinci episoade inutile: ambasada în Norvegia, călătoria lui Laertes la Paris, trimeterea lui Reynaldo după el, trecerea lui Fortinbras prin Danemarca, călătoria lui Hamlet în Anglia care prelungește sau încurcă piesa inutil și care i-au fost imputate de Benedix încă din 1873 în *Die Shakespereomanie*. Robertson vede atâta lincezeală în acțiunea tragediei încât ajunge să creadă că versiunea Kyd conținea două părți, pe care Shakespeare le-ar fi contopit, nu fără urmele efortului, în una.

Până acum nimic grav. La legenda din Saxo, Kyd a mai adăogat însă ca o întărire a spectaculoaselor episoade de mai sus și în gust foarte elisabetan: stafia și piesa actorilor. Că era o stafia în *Hamlet*-ul lui Kyd e dealtfel atestat, așa după cum teatrul în teatru găsim și în *The Spanish Tragedy*. Ambele motive se găsesc apoi, în versiunea germană.

Dar *Hamlet* el însuși? Piatra de încercare a sufletului său e nebulia, și de interpretarea ei depinde întreaga lui coloratură: Ori, e de observat că în isvoare prințul simulează nebulia ca să-și scape pur și simplu vieața, asupra căreia planează teama și urmărirea hănuitoare a unchiului. În Shakespeare, dimpotrivă, *Hamlet* o face ca să poată omori el pe unchi, ca să comită răzbunarea. O nouă psihoză, spune atunci Robertson, în o piesă veche. Desigur sursa ei e tot Kyd. Ea face parte din sistemul său de a conspira și deturna pe de o parte, pe de alta corespunde menționărilor contemporane ale piesei sale, care toate insistă asupra episodului răzbunării. Acest episod pare că a sugerat și titlul de *Răzbunarea lui Hamlet* pe care să-l fi avut piesa lui Kyd, titlu moștenit atât de primul quarto shakespearean, cât și de versiunea germană.

Dar aci intervine o mare dificultate. În această versiune ca și, desigur, în forma Kyd, *Hamlet* trebuie să simuleze nebulia ca să omoare pe rege. Altfel nu poate să-l omoare. De ce? „Fiindcă e înconjurat totdeauna de multe gărzi“. Iată cuvintele lui către Horațiu, citate de Robertson:

„Prin această pretinsă nebulie nă-
„dăduesc să găsesc prilej să răzbum
„moartea tatălui meu. Dar tu știi că
„tată-meu (tatăl lui actual, unchiul)
„e totdeauna înconjurat de multe
„gărzi, așa că se poate să dau greș și
„tu să mă găsești mort.
„Fă atunci să fii înmormântat cum
„trebuie, fiindcă la întâia împrejurare
„ce-i găsesc voi încerca să-l omor“.

Această aluzie la gărzi, ca și alta din actul V, dispore în Shakespeare. Din motive de economie ca și de modernizare, el suprimă toate gărzile. Dar atunci de ce se mai prefacă *Hamlet* nebuliu? Ca să se convingă de vinovăția regelui, — născoceste Shakespeare. El însă uită că Kyd îl convinsese pe *Hamlet* de această vinovăție prin cele două mari vinovății ale sale, dinadins făcute: stafia și piesa actorilor. Urmând deci pe Kyd în complicarea acțiunii, însă părăsindu-l în tratarea eroului, Shakespeare a scos de fapt pe *Hamlet* din piesă. De aici un caracter deturnat: un personaj a cărei nebulie devine scop, lucru în sine ce se va desfășura promic, „înhiba cu pesimism“ și agita ca un element; în locul personajului simplist, a cărui

1) cf Jules Derocquigny, *Revue Anglo-Américaine*, août 1924.

nebulie era numai punct de plecare. De aci un personaj care cam joacă pe dinafară, amână în mod gratuit și gratuit își meditează amănările (cruciala problemă hamletică); solilochează în idee, când în prima piesă își pândea numai adversarul, și interviewează moartea când dincolo își apăra vieța. Un interlocutor de stafii, adică, un crispăt și un adâncit în sine, un meditativ melancolic, un pasiv până la morbiditate, în locul insidiosului om de acțiune care în Saxo se umplea de cenușe și mânca gunoi, spre a scăpa de bănuelile regelui. Fîindcă, e cert, ca un om de acțiune îl vrea și Kyd când îl face răzbunător și pune în calea răzbunării sale piedici materiale numai.

Vrînd să inobileze o piesă barbară Shakespeare însă i-a turnat un erou modern, cu care să facă „tragedia unui suflet” din o „tragedie a răzbunării”.

N'ar fi nimic de spus dacă Shakespeare și-ar fi urmat calea neclintit: dar după cum a lăsat acțiunii lungimi și incongruități primare, a lăsat eroului o sgară de cinism, brutalitate, spirit soldătesc și întrepiditate care readuc pe Hamlet la tipul primitiv fără să-l împace cu tipul modern. Ceva mai mult, depășind cu noul său erou vechea acțiune, Shakespeare nu s'a gândit cel puțin la o supremă apropiere între acestea două, și a comis astfel o „contradicție în termeni”, o „contradicție în natură”.

Nu putem merge mai departe cu expunerea lui Robertson.

De ajuns că la lumina ei multe din perplexitățile criticilor mondiali, care în neputința de a înțelege pe Hamlet s'au întrecut în teorii imaginare, se văd rezolvite. Au fost epoci în istoria acestei tragedii când — mărturisesc istoricii literari — publicul englez rîdea de nebunia lui Hamlet, când personajul întreg era socotit drept comic. Astăzi chiar spectatori sinceri — printre care mă înscriu cu voluptate — pot mărturisi că le vine să suradă la anume momente ale piesei. E nebunul de odinioară 2) care rânjește în nebunul luat în natecul, nătărăul.

serios de Shakespeare.

Aceste spuse nu vor conveni multora din idolatrii shakespeareani. Robertson chiar are grije să-i menajeze, când după ce a scrutat cu atâta indiscreție „fațea unei piese” afirmă că în condițiunile date Shakespeare dacă a greșit, a greșit, nu mai puțin genial, realizând mai mult decât orice ființă omenească putea realiza.

Personal sunt de aceeași părere. Hamlet e scris cu geniu, nu și cu artă. Il citesc cu evlavie, nu-l văd însă fără să găfii...

Am atunci impresia că ridic cu lopata un urias bulgăr de pământ care se surpă când să-l țin în echilibru. E poate ceea ce face farmecul de veacuri, — farmecul inaccesibilului.

Simți însă că Shakespeare când l-a scris — vorba lui Ben Jonson — prea... sufflaminandus erat; prea plin de eroul său. Și pentru un ochi mai puțin datat cu extazul aprioric Hamlet rămâne o magistrală dramă a incompetenței, a incompatibilităților de caracter.

Dar nu pentru păreri și impresii am scris articolul de față. Am socotit prin el să fac cunoscută faza modernă a problemei hamletice, așa cum se oglindește la unul din cei mai proeminenți critici shakespeareeni de azi

În afară și pe deasupra concluziilor importante la care ajunge și care pot fi îmbrățișate sau nu, studiul său are darul:

2) Amloda însemnează în daneză: zăbatic.

a) de a fi pe cât de revoluționar pe atât de documentat. Critica textuală a lui Bradley, servită de aceeași acuitate, merge aici, cum văzurăm, la izvoare și variante. (Punerea lor în lumină este, e drept, un apanaj al criticii moderne).

b) așează, prin aceasta, într'o tipică interdependență, istoria literară și estetica. La o anume pagină a Esteticii sale, Croce reclamă pentru emoția estetică puțința de a ne transpune în situația poetului din clipa creației. Ce altceva e însă istoria literară dacă nu tocmai încercarea de a trăi cât mai fidel și complet momentele antecedente opereii de artă, experiența poetului? O astfel de retrăire făptuește Robertson și nu e de mirare că izbutește, mai mult decât atâți critici grandilocvenți, să intre în taina creatoare, în estetica tragediei. Istorismul sec și ateoretic ne amintește de ironia infinitelor speculații estetice ventriloce, ca aceea care făcea teoria metaforei pe baza lipsei acesteia în problemele medievale, când istoricii literari moderni și... sârmani, au găsit că lipsa ei nu se datora vreunui proces de creație, ci faptului că era pur și simplu interzisă de biserică! — sau ironia teologismului întemeiat pe paradoxul nașterii lui Isus, la izvoarele căruia stă greșala primilor exegeți — cum îmi spunea odată un prieten (pare-mi-se după Reinach) de a nu fi știut că vechiul termen elin de „fecioară” avea și accepția de „femea”.

c) emoționat de Hamlet într'un mod mai decent fiindcă mai adecuat, studiul său impune apoi prin o anglo-saxonă onestitate care aproape înseamnă un punct de plecare nou în critica titanului. S'a sfârșit cu delirul shakespearean care făcea din o afirmație o exclamație și din știința literară o anexă la poezia lirică;

d) acest punct de vedere mult saxon e în acord cu noua școală shakespeareană, școala bibliografică. Ilustrată de cele mai mari autorități în materie, A. W. Pollard, Percy Simpson, Sir Edward Maurde Thompson, Dover Wilson, Greg, Dr. Chambers, această școală a pus capăt speculațiilor și exaltărilor. Modestă, ea nu mai vrea să-l... guste! pe Shakespeare, ci să-l cunoască. De aici o înfuriere în primele quarto, în izvoare și variante din care să extragă un Shakespeare care e; — în locul celui zeu al „metafizicii” germane romantice, sau „barbarului beat” al mandarinilor puriști și idiosincrasici.

Despre acest Shakespeare cartea cea mai bună nu s'a scris încă. E posibil să nu se scrie niciodată; fiindcă Sir Walter Raleigh, profesorul, un alt om onest, spunea că întâia carte bună pe lume se va scrie când vor arde toate bibliotecile. Acum cu Shakespeare va merge cam greu fiindcă oricât va arde, din biblioteca lui va rămânea ceva în vre-un colț de Siam! — Se știe că răposatul rege al acestuia — care, cași Ludovic XVIII, ca să se distreze, colabora incognito la ziarele și revistele capitalei sale, era un mare admirator al lui Shakespeare, al lui Hamlet, în special, pe care l-a tradus cu patimă.

Impotriva librismului și bibliografismului shakespearean striga și un critic francez de deunăzi, când repeta nu fără ironie:

— „Asez d'erudition! Un peu d'air et de lumière! Relisons Shakespeare”.

Nu mai că pentru a citi pe Shakespeare trebuie să-l obții. Și e tocmai ceea ce încearcă studiul de restaurare ca cel al lui Robertson, de pe urma căruia rămâne să alegi între un Hamlet al utopiei, desăvârșit, dar confuz și un Hamlet mai puțin desăvârșit, dar și mai inteligibil.

Lucașăru' vioriu

Cu 'nfiorări de tunet surd,
Plouă, când am pornit pe stradă,
Cu vuet de cascadă.

Tună — și, de pe bordul nalt
Al caselor — sburau șiroaie
De jändări pe asfalt.

Și din adânc gemeau clădirile-alurând,
De trebuia mereu să mă opresc,
Cu inima bătând.

A fost o ploae grea și sbuciumată,
Pe lumea din văzduh îmbrățișată
Cu urlat pătimaș;

Dar a 'nverzit și cerul și pământul
Și fată-l răsărit, îl bate vântul:
Lucașăru' n oraș.

MIHAIL CELARIANU

IDILE

— Traduceri din liricii persani —

Mă furișai, încet, spre gard,
Dar nu erai, — și 'n flacări ard
Și trup și suflet, dimpreună,
Că vorba ta a fost minciună.

Ca hoțul cercetam în noapte
Tot pasul, foșnetul de șoapte:
Și clipele erau un veac:
Și-aș fi urlat în loc să tac...

Mă simt mai slab pe zi ce trece
Și tot mai palid, tot mai rece:
De când, pătruns, tot te iubesc!
N'ai fi știind că 'nebumesc?...

Mai roșie ca trandafirul
Erai, când hoțoman, zefirul
Voalul fluturându-ți sus
Trăda tot farmecu-ți nespun...

Vuiă furtuna 'n pieptu-mi dornic
Și inima-mi bătea mai spornic:
De viață, chiar când disperam,
O, Soare! 'mi răsăriși la geam!

Atâta doar putui să-ți fur:
Un biet sărut: în van îți jur
De-atunci că 'n veci voi fi cuminte,
Surâzi șiret și treci 'nainte.

Un gest de-al tău de mi-ar trăda
Că tu iubești pe-altcineva,
In față-și, fată fără suflet,
Mi-aș smulge ultimul răsuflet.

O lacrimă din ochi pică,
Atât: și-amorul se-arată:
Simții că cerul se deschise,
Văzui în juru-mi paradise!

De când te știu că mă iubești,
Mă rog puterilor cerești
Să fii mereu, tot mai frumoasă
Tu, singura-mi podoabă 'n casă.

Aș vrea printr'o metempsihoză
Să te transformi în dulce roză:
Ca toate să te am pe veci:
Parfum, petale mol și reci!

ION FOTI

DRAGOȘ PROTOPOESCU

A fost odată...

Cât să fie de-atunci?...
Școala specială de artilerie și geniu era înșirată între Palat și Teatrul Național. În mijlocul elevilor, în dreptul bisericii Krefulescu, sergentul-major cap al promoției, azi colonelul în retragere Victor Bacaloglu...

Alaiul s'apropie, venind dela gara de Nord. Urale nesfârșite. De astă dată, ochii mulțimei nu sunt la Regele Carol, ci alături, la tânăra nepoată a reginei Victoria și a țarului Alexandru. Frumusețea ei răspândește până departe o mulțumire adâncă...

A doua zi, 32 de nunți la Sf. Spiridon Principii Moștenitori cunună perechi din toate județele, venite la biserică în care cu boi cu coarnele aurite.

Seara, la Național, reprezentație de gală. Se joacă „Un vis în noaptea de Sinziene” de Shakespeare, în traducerea arhitectului Sterian, membru în comitetul teatrului.

Peste un an, la vitrina lui Mandi o fotografie adună lumea. Un ou mare, pe un culcuș de pae. Din el ese un copilăș dolofan.

Copilul a crescut și fotografiile l-au înfățișat publicului an cu an, aproape lună cu lună. Salutul lui—așa cum salută azi principele Mihai—ajunsese popular.

În 1899, secetă cumplită. Regele se consfățește cu miniștrii. Toți sunt îngrijăți. Prințisorul este p'acolo. Auzind că e nevoie de sacrificii, aduce și el o monetă, pe care o are dela bătrânul... Alexandrescu-Dorna scrie „Povestea unui bănuț de aur”... Publicul e mișcat.

Mai târziu, elev la școala militară. Ani de zile, așa l-am întâlnit. Într-o zi, la cofetăria Sf. Gheorghe se așează statua în șocolată a prințisorului în uniformă de elev. A rămas acolo și după ce el a eșit ofițer.

Viitorul Moștenitor se 'nnalță și se pune pe lucru. Încă copil, se gândește la folosul pe care l-ar putea da țării copiii. A eșit cercetășia. În război, ei au sângerat din plin, țara a folosit.

Când structura intelectuală s'a format, gândul i s'a îndreptat spre cultură—și de aci s'au născut ori s'au desvoltat instituțiuni cu care țara se poate lăuda.

Speranțe mari se 'ntăreau când...

.....par'că e un vis...

Au rămas atâtea începuturi în loc, s'au curmat atâtea realizări, s'au innăbușit atâtea idei cari stăteau să iasă la lumină... Tot ce-a fost, s'a dus; tot ce era să fie, nu va mai fi.

S'a lăsat brutal cortina peste un spectacol care interesa, care fuviora....

Așa a vrut el, așa a hotărât soarta...

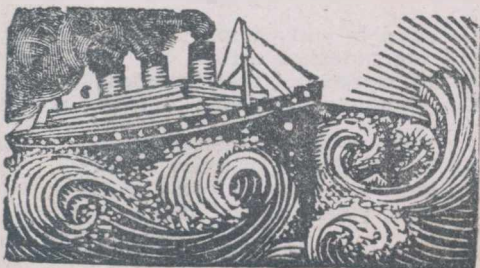
Să ne plecăm și să nu mai vorbim.

Dar putem să nu ne amintim și să nu simțim?

Inchidem ochii, ca să nu mai vedem iconele la cari ne-am închinat, și totuși ele nu pot fi rupte din suflete...

A fost odată...

DON JOSE

Conflict de atribuțiuni

Personajii: Un birjar, o doamnă, mai mulți sergenți și public

SCENA I

COCOANA (*strigând*). — Birjar !!...

Birjar !!... Birjar !!...

BIRJARUL (*oprește*).

COCOANA. — Slobod birjar?...

BIRJARUL. — Unde mergi cocoană?...

Cât mă îți?... Nu fac de cât o cursă...

COCOANA. — Apoi, numai o cursă.

Plăteșe îndoită, numai să mă duci iute, căci sunt grăbită...

BIRJARUL. — Bine urcă...

COCOANA (*se urcă în trăsură*). — Să mă duci în strada Baicului No. 12...

BIRJARUL. — Ce stradă Cocoană!?

COCOANA. — Baicului No. 12...

BIRJARUL. — Unde mama dracului o mai fi și asta!?

COCOANA. — Mi s'a spus că este foarte aproape de aci...

BIRJARUL (*dă bice cailor și o pornește*, — *la primul sergent de stradă, oprește în mijlocul stradei, adresându-se sergentului*). — Domnule sergent, fii bun și spune-mi unde este strada Baicului.

SERAGENTUL (*scoate carnetul indicator și pe un ton de supărare*). — Ce stradă spui bă?...

BIRJARUL. — Baicului, domn sergent...

SERAGENTUL (*răsfoind carnetul și luând cu degetul pe marginea carnetului, mormoind*). — A... B... B...(deschide carnetul la litera B mormoind) și întorcând folie).

— Ba... Bab... Bac... Bad... Bae... Baf... Bag... Bah... Bai... Bai... Bai... Bai... — în timpul acesta, din cauză că trăsură se oprise în mijlocul stradei, și pe linia de tramvai, circulația este întreruptă și blocată. Se aude din toate părțile clopotul tramvaiului, goarnea automobilelor, injurăturile birjarilor celorlalți, călătorilor, cărușășilor etc....

Serгентul văzând că nu poate găsi în ghid strada Baicului, bagă carnetul în buzunar și se adresează răstit birjarului. — Ce stai domle!?

Ce stai!?... Nu vezi că împiedici ciocolajia?...

Mișcă domle, mișcă că te mănâncă mama dracului... Acum îți iau numărul și-l dau la ciocolajie să-ți facă un priceș verbal de cotovenție — (Cocoana sperată vrea să sară din trăsură).

BIRJARUL. — Unde pleci madamo!?

(cocoana sperată se așează în trăsură).

SERAGENTUL (*către birjar*). — Bă... nu înțelegi s'o ștergi... (birjarul dă bice cailor și o pornește).

COCOANA (*către birjar*). — Încotro mă duci domnule birjar, eu mă grăbesc, sunt moașă de felul meu și acum sunt chemată la o facere, e ceva urgent înțelegi, (dă să sară din trăsură).

BIRJARUL. — Stai locului madamo, că mă bagi în cremenal. Ce?... vrei să pleci fără să plătești...

COCOANA. — Dar, de ce să plăteșe dacă nu m'ai dus unde ți-am spus, (sare din trăsură).

BIRJARUL (*coboară după capră și pune mâna pe ea*). Unde fugi madamo?...

COCOANA (*șipând*). Lasă-mă domnule... lasă-mă...

BIRJARUL. — Plătește și te las să te duci cu Dumnezeu...

COCOANA. — De ce să plăteșe pentru că m'ai făcut de răs și nu cunoști străzile, (în timpul acesta se adună lume multă. Se formează două grupuri, unul în favoarea cocoanei și altul în favoarea birjarului).

1-iul GRUP. — (Vociferând). De ce să plătească!?!... De ce!?!... (adresându-se birjarului). Sunteți niște bandiți, jupuiți lumea... ocașilor... sacagiilor...

2-lea GRUP. — (Vociferând). Dacă te-ai plimbat cocoană plătește... Nu te bucura

la banul unui om sărman. Dacă nu aveai parale, trebuia să mergi cu trăsură care ți-a dat-o Dumnezeu, pe două picioare. Vă împoțonați și vă este rușine să mergeți pe jos și hai la trăsură; apoi plătește madamo, plătește dacă ți-a plăcut să te plimbi cu trăsură.

1-iul GRUP (*intinzând de cocoană*). Să nu plătești cocoană... să nu plătești.

2-lea GRUP (*intinzând de cocoană de partea lor*). Du-o a poliție birjar, să se învețe miște cu să se mai plimbe cu trăsură și să nu plătească... (În timpul acesta apare un sergent care timid și pe delături să uită la scandal, fără să interole).

AMBELE GRUPURI. — La poliție... la poliție...

1-iul GRUP. — Ia poliție să-l închidă că cere parale, fără să facă cursa și și bate joc de public...

2-lea GRUP. — La poliție... la poliție, să se isprăvească odată cu madamele care, numai ele găsesc trăsuri și să fâțâie toată ziua pe calea Victoriei, că noi ceilalți numai putem găsi nici odată din cauza lor.

SERAGENTUL (*după ce a privit și ascultat își face drum între grupe*). Ciocolajii domlor, ciocolajii... Nu este voie anglomeratia de public (către birjar). Și tu bă, urcă-te pe capră, că te trăsnește; tu nu știi că ordinația domlui Prifect spune că nu poți părăsi capra trăsorei!?

BIRJARUL (*către sergent*). Apoi cocoana a vrut să fugă, fără să mi plătească...

SERAGENTUL. — Vorba, că te fac fin... Tu nu știi că nu ai voie să părăsești capra trăsorei în timpul serviciului...

1-iul GRUP. — Domle sergent, birjarul cere parale fără să fi făcut cursa... Nu cunoaște străzile și o poartă pe cocoană de colo până colo și acum vrea să-i plătească fără s'o fi dus la destinație...

2-lea GRUP. — Dar cocoana ce ce nu știe unde merge... Nu e vina birjarului că nu știe străzile, vina nu e decât a Primăriei, care nu face decât să schimbe toată ziua denumirile străzilor, cum dracu să mai știi pe unde se găsească...

SERAGENTUL. — Coană urcă-te în trăsură și tu bă jopărlane pe capră și în ciocomscripție că te tămâi... (Cocoana se urcă în trăsură, birjarul pe capră și sergentul pe treapta trăsorei, Publicul o parte începe a huidui, cealaltă se ia pe jos după trăsură).

SCENA II-a

LA VO CIRCUMSCRIPTIE DE POLIȚIE
ACELEAȘI PERSOANE ÎN PLUS COMISARI, SUB-COMISARI, AGENȚI
ȘI SERGENȚI.—ÎN CABINETUL
D-LUI COMISAR.

SERAGENTUL. — Domle Comisar, am o noare a vă raporta...

COMISARUL (*care stă la un birou, cu ochii pe tavan*). Ce vrei bă!?!... Ce mi-o ei dela Adam... spune scurt ce vrei...

SERAGENTUL. — O cocoană nu vrea să plătească unui birjar și să luase la ceartă în stradă și i-am adus aci...

COMISARUL. — Așa plocon!?!... Nu am altă treabă decât să împac nebunii cari se ceartă pe stradă!?!... Aai!?!... Așa!?!... Scurt stanga împrejur și să nu te mai prind cu afaceri civile că-ți rup ciocolajele... Auzi tu, asta este afacere civilă, să se ducă la judecătorul de pace. Asta e treaba lui. Nu am poftă să fac conflict de atribuții. Auzi?!... Ai eșit?!...

SERAGENTUL. — Ești, trăiți domle comisar, dar ce fac cu cotovenții?!...

COMISARUL (*șipând la sergent*). Fă-ți

ciulama și să nu-mi stați aci, că vă bag pe toți la beci... Acum ai ieșit?

(Sergentul eșe. De la sala circumscripției cearta continuă între birjar și cocoană.)

COCOANA (adresându-se unui sub-comisar). Domnule Comisar, lăsați-mă, vă rog, să plec. Mă așteaptă de două ore la o facere, caz gav... Poate a și născut... pierd vizita... Eu i-am cerut să mă ducă în strada Baicului și dumnealui (arată pe birjar) mă poartă din sergent în sergent și sunt adusă și la circumscripție... Pe ce să-i plătesc!

SUB-COMISARUL (adresându-se celor de față). Bă... aștia de aici, care știți unde este strada Baicului?... (Toți tac, numai un copil murdar și mîncînd dintr-o bucată de pâine, strigă:) Eu domle comisar... strada Baicului este aci în dosul circumscripției...

SUB-COMISARUL.— Nu se poate... în dosul circumscripției este strada Fântănele...

COPILUL.— A fost... dar eri seară niște oameni a schimbat tăblița și a pus una nouă și eu mă uitam la ci să văd ce fac când unul m'a apucat de urechi trăgându-mă și mi-a spus. Mă să știți că de acum stradei nu-i mai zice Fântănele ci Baicului și apoi au plecat...

(După aceasta cu toții pleacă să controleze spusele copilului și convingându-se că copilul a spus adevărul.)

BIRJARUL.— Plătește cocoană că... uite te-am adus în strada Baicului...

COCOANA.— Eacă plătesc... dar oi ține minte toată viața...

(Publicul și autoritățile se risipesc, toată lumea fiind mulțumită.)

ROMULUS VOINESCU

Cărți primite

(asupra cărora vom reveni)

Ticu Arhip: Colecționarul de pietre prețioase, nuvele, tipografia „Lupta”, N. Stroilă, (1925): 45 lei.

I. Vlădescu: Adunarea, clasarea și păstrarea materialului istoric, (extras), „Sri-sul românesc”, Craiova, f. a., f. p.

I. Vlădescu: Despre dări sau impozite. I. Birul. „Cartea Românească”, f. a., f. p.

I. Vlădescu: Cum se poate face o recenzie, (extras), „Socec”, 1925, f. p.

D. Ionescu-Morel: Aventurile lui Goan-gă și Târlică, roman pentru copii, (desene de B'Arg și Ancstin) „Cartea Românească”, 1925; 80 lei.

I. Moldovan: Igiena națiunii (Eugenia), ed. „Institutul de igienă și igienă socială”, Cluj, 1925, f. p.

Paul I. Papadopol: Metodica limbii materne în gimnazii și licee (Biblioteca pedagogică), ed. „Cassa Școalelor”, 1925; 28 lei.

Andrei Bârseanu: Snoave, chiuituri, povestiri, (Biblioteca populară a „Asociațiunii”, nr. 132), Sibiu, 1925; 5 lei.

Horia Petra-Petrescu: Calendarul „Asociațiunii” pe anul 1926. (Bibl. pop. a „Asociațiunii” Nr. 130) Sibiu; 12 lei.

Ioan Pop-Câmpeanu: Dușmanii omului (vrăjmașii sănătății și ai averii). Sfaturi practice (id. nr. 131), 5 lei.

Horia Petra-Petrescu: Amicul poporului. Calendar pe anul comun 1926. Anul LXVI „W. Krafft”, Sibiu; f. p.

(**Horia Petra-Petrescu**): Calendarul Dacia Traiană pe anul comun 1926, ed. „Dacia Traiană”, Sibiu; f. p.

Dr. Gh. Preda: O încercare de apropiere a raporturilor între știință și elogie, Sibiu, 1925.

Oct. Vorobchievici: Păcat pentru păcat, comedie într'un act, (Buletinul 37 al desp. Sibiu al „Asociațiunii”), Sibiu, 1925.

I. Vlădescu: Inceputul anului în Cronicle moldovenești până la Ureche. (Memoriile sect. istorice Academia Română), „Cultura Națională”, 1925; 12 lei.

Psihanaliza și Morala

Este sigur că elaborând teoria psihanalitică, Freud a fost conștient de rezultatele pe care le poate avea asupra moralei. „Problema rămâne încă nesoluționată — scrie el — dar ocupându-ne mai departe cu chestiunea viselor, este posibil să ajungem la o altă judecată și la o altă prețuire a naturii omenești”. Aflându-se încă în devenire, consecințele etice ale teoriei psihanalitice pot apărea premature. Este de rigoare să ne răstrângem așa dar la simple indicații. Dar că cercul de idei al psihanalizei poate fi extins până la cele mai generale judecăți asupra firii omenești, ne-o dovedesc nu numai cuvintele lui Freud, dar și felul problemei dela care pornește.

Scurt spus și din punctul de vedere al moralei problema freudiană este aceea a răului în lume. Veche problemă și care totdeauna a stărnit mintea inițiatorilor de sisteme etice! Dar din capul locului trebuie să atragem atenția asupra unei deosebiri care îl pune pe Freud în categoric contrast cu cele mai obișnuite dintre criteriile noastre de prețuire. Răul este pentru Freud suferința. Această identificare nu este totdeauna posibilă și ea trebuie cu desăvârșire înlăturată dacă înțelegem să ne menținem, acolo unde chiar fără voia ei omenirea modernă se mișcă, pe cărările moralei creștine. Că suferința nu este totdeauna rea și că incizia dureroasă a abcesului duce neapărat spre bine, este ceva pe care medicul Freud îl va recunoaște împreună cu toată lumea. O împotrivire va resimți știința exclusivă a clinicianului în fața adevărului creștin că suferința nu numai că nu este un rău, dar că dimpotrivă este un agent de perfecționare interioară, prin limita pe care o pune orgoliului omenească, prin calea pe care o deschide către Acela care a însemnat suferința răscumpărătoare a lumii. Se înțelege că medicul Freud nu se poate opri la aceste considerații și că fi și lipsi comprehensiunea și pentru valoarea intimă a durerii și pentru nesfârșita ei poezie morală. Suferința îi apare în tot ceasul un rău, care trebuie cu orice preț înlăturat.

Cauza suferinței este pentru Freud inhibiția păcatului. O umanitate în care dorința cea mai vinovată ar fi urmată numai decât de satisfacție, ar fi o umanitate scutită de suferință și prin urmare de singurul rău despre care medicalicește se poate vorbi. Opera culturii vrea însă altfel. Ea cere energia instinctualității să fie abătută către scopurile creației sociale, rezervând individului soarta veșniciei comprimării a celor mai puternice dintre aspirațiile care îl mișcă. Cu această profundă vedere ne face Freud să întrezărim legătura dintre opera culturii și suferință; dar tocmai ea ne mai arată cât de mărginit este punctul de vedere al igienei morale, cum el singur se exclude dela înțelegerea totalității umane.

Păcatul consumat dă naștere remușcării. Dar în psihanaliză și remușcarea urmează să fie un rău, ca ori ce suferință. Ea este prima formă a nevrozii și cea mai ușoară. Primul simptom al luptei intime dintre instincte și imperativul moral. Morala se poate mulțumi cu aceeași definiție a remușcării — dar ce deosebită este prețuirea pe care i-o acordă! Departe de a o privi ca pe un rău care trebuie înlăturat, vedem în remușcare mai de grabă un izvor de necontenită regenerare morală. Din criza

remușcării leșim atât de refăcuți sufletește, încât unii psihologi creștini au dorit păcatul tocmai pentru starea de spirit care îl mărginește și-l răscumpără.

Firește că psihanaliza este deterministă. Freud socotește că descoperirile sale nu se pot asemăna decât cu acelea ale lui Copernic și Darwin. Așa, după ce omenirea a aflat că nu ocupă nici centrul lumii și că nu se poate mângui nici cu o situație privilegiată în creațiune, iată că i se aduce dovada că în propriul său eu, conștiința este departe de a avea supremația. Tendințe înăbușite în subconștient îl determină și nu rare ori îl aduc în contradicție cu sine însuși. Icoana omului, așa cum o completează psihanaliza, ne arată o biată ființă rătăcitoare în haosul lumilor, legată cu lanțurile descendenței de animalitatea cea mai josnică și amenințată în orice clipă de anarhia lăuntrică. Din fericire, o asemenea reprezentare n'are nici o valoare practică. Cu prilejul celei mai modeste dintre întreprinderile sale, omul concentrează în vederea scopului, toate energiile încătuate ale naturii și ale personalității. Dacă omul nu este centrul lumii, el se comportă în tot cazul ca și cum ar fi. Numai cu această condiție, scopurile întreprinse pot fi resimțite cu adevărat dezirabile și reprezentarea lor poate să trezească energia execuției. Dacă omul nu este scopul creațiunii, el devine — întrebându-l-o. Rămâne în sfârșit unitar, atâta vreme cât socialmente joacă un rol. Unitatea personalității pare în adevăr a fi reflexul sarcinii precise care i s'a încredințat. Când invazia subconștientului în conștiință nimicește această unitate, omul se elimină automat din societate. Această tristă victimă este nevropatul.

Ultima concluzie etică a psihoanalizei, Freud n'a formulat-o niciodată; dar ea se impune. Se impune și, străbătând, apare chiar prin vâlul concesiilor făcute unei morale al cărei principiu mai adânc nu l-a folosit. Omul freudian este omul fără subconștient; ființa care nu mai comprimă sub limita conștiinței clare niciuna din pornirile pe care va avea curagiul să le manifeste. Este omul care a invins morala, dacă sancțiunile interne ale acesteia din urmă le înțelege tocmai ca pe granițele arzătoare pe care conștiința le ridică în fața subconștientului. Ființa plutitoare deasupra binelui și răului, despre care vorbea Nietzsche.

Freud n'a tras aceste concluzii din spirit concesiv pentru morala socială și poate pentru că își făcea despre calitatea instinctelor care cer să se manifeste, iluzii mai puțin optimiste decât Nietzsche, apologistul sincer al omului instinctiv. S'a mulțumit așa dar să preconizeze o simplă metodă de eliberare lăuntrică, prin aducerea în conștiință a surdului tumult din adâncuri. În această privință el se apropie de Socrates. „După dezvoltările noastre de până acum — scrie Freud — nevroza ar fi rezultatul unei ignoranțe, a neștiinței despre anumite fenomene sufletești, pe care ar trebui să le cunoaștem. Această alcătuște o puternică apropiere de cunoșcuta învățătură socratică, după care viciul însuși constă din ignoranță” Rămâne însă o întrebare pe care Freud nu și-o pune, dacă întreaga energie a instinctelor se poate converti în energie reprezentativă, sau dacă nu cumva un rest din cea dintâi nu se va elibera prin

MENTIUNI CRITICE

MIRCEA GHEORGHIU: *Stropi de întuneric și lumină (rondeluri)*, tip. „Ancora”, Brăila (1925).

Îmi amintesc să fi descoperit la d. Mircea Gheorghiu în întiiu-i volum: „Cântecul clipei”, printre foarte numeroase vestigii eterogene, o stăruitoare vână de nobleță parnasiană. Era și'n prima sa culegere o discreție lirică căreia îi venia bine în versuri, cu îngrijire lucrute, sonete sau terțene, cu atât mai prețioase cu cât astfel de tipare sunt prin firea lucrurilor, oarecum ingrate.

Rondelul, formă fixă, cu repetiții de vers, refrenuri prompte, cu spațiu limitat la un anume număr de versuri e din aceeași substanță.

El are ceva de jucărie și ceva de canon, ceva în genul acelor pedepse pe care elevul le face în silă și totuși se joacă cu ele. S'ar părea, prin urmare, că asemeni instrumentelor puțin nobile, rondelul nu duce la artă.

E ceea ce desminte această elegantă plachetă de rondeluri a d-lui Mircea Gheorghiu. D-sa a găsit mai întâiu, taina de a-i răuși rondelul: cea dozare a fermentului filosofic. O umbră de gândire, de cugetare, atât cât poate încăpea într'un așa de delicat flacon, dar o gândire care crește și se conturează dela primul la ultimul refren.

Așa de pildă în „Rondelul Neștiinței”:

*Ce rost are lumea, dar eu?
Spre ce zare mergem orbiți?
Așa: mână 'n mână, uniți,
Pe ce cale mergem mereu?*

*De-aripa cui oare umbriți?
Purtăm neștiința-ne 'n hău?
Ce rost are lumea, dar eu?
Spre ce zare mergem orbiți?*

*O, dacă-aș afla vre un zeu,
De vorbă să stăm liniștiți,
Să-mi spună: De ce-s făuriți,
Acei ce-or muri trist și greu?
Ce rost are lumea, dar eu?*

La fel în „Rondelul vicții”:

*Murim cu toții împreună,
De ne urim, de ne iubim.
Viața e un fînțirim
De-i lumea rea ori de e bună.*

Și date fiind elementele, ai crede, înaintea de a răsfosi această culegere, că ea practică monotonia. E aproape o bucurie să constăți nu numai cât de virtuoașă e această artă minoră, dacă se poate spune, dar și cât de diversă. Iată de pildă Rondelele portului, sau al satelor, peisagii miniaturate cu deosebită grație și din cari vom desprinde cu grijă ca pe o formă fragilă acest „Rondel de azur”:

cunoaștere urmând sau să fie comprimată mai departe sau să izbucnească anarhică.

În cazul acesta sau suferința rămâne și mai departe destinul durabil al oamenilor sau apariția omului care a învins morala trebuie dorită și încurajată. O psihanaliză consecventă trebuie să răspundă la aceste întrebări. Răspunsul Moralei este de pe acum unul singur.

TUDOR VIANU

*Trei sferturi din acest tablou
E-azur adânc, e cer senin
E aer limpede și plin
De soare auriu și nou.*

*Câmp verde, câmp smălțat, câmp lin,
În care paște, alb, un bou;
Trei sferturi din acest tablou
E-azur adânc e cer senin.*

*În zarea fără de ecou
O cumpănă schițează fin
Un plastic gest, de-un calm deplin.
E aur și albastru nou
Trei sferturi din acest tablou...*

În aceste vremuri de versificare cu orice preț, această sobrietate, e o mângăiere și o răscumpărare pentru sufletul cronicarului.

TEODOR MURĂȘANU: *Lumini suflate de vânt (versuri)* „Bibl. Semănătorul”. Diecezana, Arad, 1925.

Diogene căuta, precăt îmi aduc aminte, un om. Noi mai puțin; numai un poet. „Lumini suflate de vânt”, e un frumos titlu. Și plin de tăle și modest. De ce n'am acorda atunci d-lui Murășanu, de vreme ce a avut intuiția așa de precisă a propriei sale opere, de ce nu i-am acorda toate circumstanțele atenuante? Poate că și d-sa se caută, cum îl căutăm și noi. Să nu disperăm. Ca mâine s'ar putea să-l aflăm. Deocamdată prea multe influențe. Nu mai puțin de trei: Coșbuc, Iosif și Goga. Că deși diferiți, ceva îi înrudește pe câte-și trei poezii ardeleni, fără îndoială. Dar ca d-sa să-i încapă sub aceeași a d-sale epidermă, iată un exercițiu pe care trebuie să-l părească. De vreme ce Coșbuc a pus ultimii fluturi pe hobotă așa de desăvârșită a baladelor și idilelor rurale, de vreme ce Goga, a surprins poezia plopilor „doinind a jale” sau pe accia a caselor tănuite, de vreme ce, mai ales, Iosif, a scris acea „Doină” întru totul personală, „la Făgădău, la vâdul rău”, nu socotește d. Murășanu să i se fiecăruia lotul său și să încerce altă strună. Căci mai ales nu-i vom ierta să fi pastșat „Doina” lui Iosif în a sa „Noaptea de toamnă”, în care și cel mai puțin familiar lector, va recunoaște originalul:

*Plutind semeț,
Din negre văi,
Peste păduri
Cresc neguri mari
Pe 'nguste căi,
La curmături...
etc., etc.*

În partea pur originală, voi însemna: versul *Neguri albe se revolt* nu trebuie scris oricât ar trebui să rimeze cu *Olt*; strofa următoare, în ciuda cuvintelor, nu are nici o rezonanță:

*Și toți drumeții se 'ndrăgără
De sfânta ei sburdălnicie —
În colț, la casa cu ostrețe
Era atâta poezie;*

Suntem pentru imagine, desigur. Imaginea e bijuteria de gală a poeziei. Nu însă orice sticlă e piatră prețioasă:
Când pacea și-a deschis sticlul

Tristețe, tu, mireasa toamnel,

*Mi-ai stat o clipă 'n dreptul lămpei,
Stricând un păhărel de șoapte (sic!)*

După cum d. Murășanu trebuie să se teamă de adjectiv. Adjectivul e cel mai dificil dintre jocuri.

Căci versul:

Mă 'ncântă poeticul nopții parfum
duce la un rezultat contrar, tocmai din cauza adjectivului.

ȘT. V. IONESCU: *Perspectve Ritmuri chronometrice. Poema culorilor. Ritmuri sacadate. Ploesti. 1925.*

Când vorbeam, deunăzi, de cultul unei părți din tineret pentru Bacovia, nu mă refeream numai de cât la placheta d-lui Șt. V. I. Dar și d-sa e dintre fervenți. D-sa declară dela început:

*Pe masă între cărțile-mi tronează
Bacovia turnat în plumb masiv...*

Părerea mea este: că pastșele și imitațiile prea servile scad din valoarea unui cult. Ce zic, vad? Jignesc. Nu e frumos să luăm tot vocabularul unui poet la care cuvântul palpita, suferă, geme și sângează și despuindu-l de orice vibrație să-l sterilizăm în variante, pe cari apoi, să le iscălim noi. Nu e recomandabil. Și dacă am mai spune că și Demostene Boțez e pastșat în „Vorbe către un frate”, poate că voi fi atras atenția autorului asupra unui mare pericol.

T. CONSTANTINESCU: *Postume*, tip. „Lupta”. N. Stroilă.

(Despre placheta aceasta, transcriu notița din „Buletinul Cărții”, reproducă în al meu „Repertoriu Critic”);

Încadrată într'un subțire chenar de doliu, apare această broșură de poeme. Sunt ale unui tânăr, mort cu mult vreme de timpuriu. Prefața d-lui I. A. Bassarabescu, fost profesor al bietului poet, vorbește de durerea tinerilor înzestrați — secerăți de moarte — ca și de pietatea camarazilor cari i-au editat opera. Sunt câte-va poezii, dintre care unele s'au publicat acum câțiva ani în „Flacăra” precum acel „Cântec asirian” în care influența lui Minulescu e destul de vădită. Cine-ar putea spune ce drumuri aveau să se deschidă acestui suflet agitat, (cum îl caracterizează d. Bassarabescu? Poemele, câte i-a fost îngăduit să le schițeze arată o familiaritate cu spiritul noii poezii române — vremea numai ar fi ajutat ecloziunea celui caracteristic ce-l căutăm la orice poet. Moartea, cu fiecare jertfă prematură în rândurile scriitorilor, își dovedește cruzimea nedreptății ei.

TH. D. SPERANȚIA: *Anecdote proaspete*. Volumul VIII. „Cartea Românească”, (1925).

Cine nu cunoaște anecdotele d-lui Th. D. Speranția? Despre ele ce am putea spune care să nu fie știut? Mai interesant ni se pare să trimitem pe cititor și pe istoric literar la prefața pe care d. Th. D. S. o pune în fruntea acestui al optulea volum și în care d-sa povestește circumstanțele începuturilor sale literare ca și viitoarele sale colaborări în presa umoristică.

GR. M. ALEXANDRESCU: *Fabule*, „biblioteca Semănătorul”. Diecezana, Arad.

Ideea bibliotecii de popularizare din Arad, de a răspândi pe scriitorii noștri clasici, e întru totul laudabilă. Fabulele lui Alexandrescu sunt o lectură din cele mai adecuate. Fără să mai spunem că de foarte multe ori fabula lui Alexandrescu este nu numai moralizantă dar timbrată de o definitivă artă. Poate numai un sin-

gur adaos am fi dorit acestui volumaș, ca de altfel, tuturor volumelor care ar reproduce lucrări mai de demult: sau un glosar, dacă e cazul, sau simple note, unde termenii sunt desueți sau neologisme. De pildă, în varianta fabulei „Racul, broasca și știuca”, la Alexandrescu: „Atelazul eterogen”.

ION GANE: „Liră de argint Sihleanu...” Conferință. București. 1925.

Călduroasă evocare a unui fiu al Râmnicului, de către un altul, cu prilejul unei sărbătoriri, în 30 August, la Sihlea, locul de origină al familiei lui. Pe lângă câteva adnotări de ordin biografic, d. Ion Gane, adaogă în anexă, o utilă schiță bibliografică a operei lui Sihleanu.

ALMANAHUL PRESEI ROMÂNE pe 1926. Editat de „Sindicatul Presei Române” din Ardeal și Banat. Tip. „Viața”, Cluj.

Precum însuși mărturisește în cuvintele inițiale și cum era și firesc pentru un almanah al presei din Ardeal, acesta nu e o enciclopedie, după chipul și asemănarea almanahurilor în deobște cunoscute. El este alcătuit ca o „carte de reculegere”, o icoană a luptelor pe care le-a dus presa din Ardeal, ca post înaintat al românismului. De aceea majoritatea contribuțiilor lămuresc, cu prețioase amănunte, puncte întunecate din acest trecut al zărilor ardelene. În această privință schițele istoriografice din prefață sau al d-lui Al. Lupeanu-Melin sunt foarte interesante. Colaborează apoi cu amintiri fie personale, fie cu evocări despre colegi din presă d-nii: Ion Gorun, Horia Petra-Petrescu, O. Ghibu, V. Branisce, I. Lupaș, I. Agârbiceanu, I. U. Soricu, G. Bota, etc., etc. Almanahul cuprinde și parte literară: poezii de d-nii Ilieșiu și Murășanu. O foarte frumoasă poemă „Iosif” de Emil Isac. În excelente condiții de tipar, e împodobit cu desene ale pictorului Demian.

VICTOR ASQUINI: Directive în întreprinderi de construcțiuni și analize de prețuri unitare, pentru arhitecți, ingineri, constructori și firme de întreprinderi tehnice. „Cartea Românească”, 1925.

În literatura noastră tehnică, destul de săracă, în opere de specialitate, lucrarea d-lui Asquini, întocmită pe un plan cât mai sistematic și cu caracterul său de repertoriu de specialitate, umple un gol simțit.

Lucrarea urmărește să pună la îndemâna constructorilor directive pentru întocmirea devizelor. Această operațiune e urmărită în lucrări de terasamente, de zidărie, de dulgherie, de fierărie, de înveliș, de pavaj, etc.

Lucrarea va aduce foloase atât constructorilor experimentați, cărora le oferă un mijloc de verificare al observațiilor lor, dar mai ales elevilor din Școalele noastre tehnice.

PERPESSICIUS

În numărul viitor: **Mihail Sadoveanu** și **D. D. Pătrășcanu:** „Sfintele amintiri”.

THEODORESCU-SION

Sion este o energie în veșnică frământare.

Cea mai vizibil frământată energie artistică, a noastră.

Variabil dela o epocă la alta, aproape până la nerecunoaștere, *Theodoreseu-Sion* a știut totuși să urmeze, în diversele lui cercetări, chemările unui instinct plastic, care a rămas nealterat de nici una din diversele și succesivele influențe, ce l-au mușcat, între timp.

Instinctul acesta, dominant la el, chiar când nu este prea evident în operă, ar fi ușor de precizat — dacă ar fi comun.

Însă e un instinct superior.

Unul din acele, rare, cari nu pot fi domptate, ori cât de apurig ar lucra *voința* maestrului — ci rămân neclintite și infriccoșătoare.

Biciuit fără hodină de satanica scormonire lăuntrică — cine ar putea spune, hotărît, încotro merg pașii lui *Sion*?

Spre care tărâmuri, definitive țintesc ochii spiritului său?

Și unde se va fi gășind lacul de smarald, în care *Sion* se va oglindi, ideal, și se va recunoaște în adâncuri, îndrăgostindu-se pe sine — pentru totdeauna?

E curios cum *Sion*, tip eminent dinamic, a putut încăleca, uneori, pe armăsarul de lemn ai meșterilor statiei, din Apus — având senzația avântului în spațiu, când nu descria decât o simplă și puțin primejdioasă circumvoluție.

În atitudinile artistului acestuia, bizariile exterioare, și inconsecvențele, confirmă și mai vărtos veghea instinctului captiv, tipându-și eliberarea — pe care maestrul i-o refuză.

Fiindcă *Sion* ține să-și afirme puterea de *voință* și să-și impună o disciplină.

Toți marii creatori au suferit de rigurile unei autodisciplin: Delacroix, Signac, Rodin, Cézanne, Bourdelle, ca să nu pomenim decât de cei mai apropiați nouă.

Dar fiecare din aceștia au trebuit să recunoască, după o luptă crâncenă cu propria lor vrere, că singura clipă, lucidă, revelatoare, a fost aceea când s'au ciocnit intim, brutal, tragic cu formidabila dihanie lăuntrică, incandescentă, — pe care, după definiție, o bănuiau pirotind, — dar care le-au topit, cu suflul ei categoric, armurile calculat întocmite pentru o anumită izbândă — lăsându-i în goliciunea lor de prunci inofensivi și puri.

Nu cunosc, în mișcarea noastră contemporană, un artist mai zbuciumat decât *Sion* și în acelaș timp un mai desăvârșit meșter al paletii.

Meșter în înțelesul strict al atelierului. Meșter în toată puterea cuvântului.

Am câte odată impresiunea — jignitoare pentru omul de meserie — că lui *Sion* nu-i scapă nici una din tainele meșteșugului pictoricesc.

Sion știe, nu să facă un tablou, (toți „profesorii” de pictură au învățat-o), dar știe să picteze.

Știe să picteze în artist, cu toate aparențele unui om de înaltă școală.

Un virtuos?

Un abil?

Un prestidigitator?

Nimic din toate acestea.

Și totuși....

Sion rămâne una din curiozitățile pasionante ale artei noastre.

Temperament de Moț, îndârjit după

brazda strămoșească — și în acelaș timp artist rafinat, cu năluciri de decadent.

În actuala noastră generație, el este, desigur, cel mai interesant și cel mai singular, deci cel mai puțin hărăzit a fi cântărit și diagnosticat.

Însă pictor.

Știu: amatorului cu chelie și preferințe catalogate, ca și profesorului de estetică, instruit cu lupă și almanach, fi trebuie, pentru eventuale dizertații și ifose, o categorisire precisă, o cutiuță specială, — eticheta tradițională cu serie și număr.

Dar *Sion* e o forță în mișcare.

În neconținută mișcare.

A-l defini — înseamnă a-l fixa.

Ar fi o imprudență să-l definim — și un păcat să-l fixăm.

Să ne bucurăm însă de clipa prezentă — și să-l savurăm în aspectele lui artistice, actuale.

Măine, la anul, peste zece ani, *Sion* ne va face surpriza unor noi cuceriri, iar așteptările noastre vor fi încă mai răsplătite.

Un artist mare este o neconținută surpriză — un punct de întrebare gigantic.

N. N. TONITZA

BIBLIOGRAFIE ARTISTICĂ.

P. Banéat. — Le mobilier breton—40 pl. 60 fr.

Godrington. — L'Inde ancienne 76 pl. — 207 reprod. 500 fr.

Daisy. — L'Histoire de l'ornement—285 dessins 12 fr.

A. Dervaux. — L'architecture étrangère à l'Exposition des Arts décoratifs—42 pl. 70 fr.

M. Dufrené. — Ensemble mobiliers à l'Exposition des Arts décoratifs—32 pl. 70 fr.

C. Enlart. — L'Art gothique en France (2-e série) — 66 pl. 200 fr.

Friese, Lilieufeld et Wichmann. — Dessins de Rembrandt—130 pl. 160 fr.

Fröhlich-Bum. — Ingres, sa vie, son oeuvre et son genre—80 pl. sur oeuvre 150 fr.

Graf. — Livre japonais de fantômes et revenants—142 pl. cauleur, 1250 fr.

Hobson. — Catalogue of the G. Eumortopoulos collection of Chinese Coreau and Persian Pottery and Porcelain, 530 ilustr. (55 couleur), 1200 fr. (Librairie Bossard).

EXPOZIȚII.

Cartea Românească: Theodoreseu-Sion.

Casa Artei: Grigorescu, Lukian, Andreescu, Petrașeu, Bâncilă, Vermont, etc.

Cărți primite

(asupra cărora vom reveni).

St. Zeletin: Istoria socială (Cum poate deveni istoria o știință a cauzalității) ed. revistei „Pagini agrare și sociale” (1925); 20 lei.

St. Zeletin: Retragerea, ed. revistei „Pagini agrare și sociale”, 1926; 60 lei.

Const. Radu: Influența italiană în „Tiganiada” lui Ion Ion Budai-Deleanu (cu o prefață de d. Ramiro Ortiz), Focșani, 1925; 25 lei.

Const. Radu: Clasicism și realism în pedagogie, Focșani, 1926, f. p.

Eugeniu Speranția: Sub nimbul familiar (Bibl. „Semănătorul”, No. 71) Diecezana-Arad; 5 lei.

Eugeniu Speranția: Generalități de psihologie individuală și socială. (id. id. No. 104—106); 15 lei.

Eugeniu Speranția: Cartea omului practic (Douăsprezece scrisori filozofice); ed. II-a. (Biblioteca p. toți, No. 994). 1925; 5 lei.

Eugeniu Speranția: Mic tratat despre corelațiunile psihice în viața copilului. (Bibl. pedagogică No. 30). Casa Școalelor, 1925, 14 lei.

Dimetrie Petrova: Halucinații, nuvelă. Tip. „Grănicerul”, f. a.; 20 lei.

LA TEATRUL NAȚIONAL: Manechinul sentimental, de ION MINULESCU

Sunt încă sub impresia farmecului reprezentației: „Manechinului sentimental”. Iau parte mereu ca martor, — la dialogul sprinten; sunt încântat continuu de admirabilul joc al artiștilor, mă urmărește pas cu pas înfățișarea scenică și aud lungi ropote de aplauze; simt năvala sinceră a chemărilor și rechemărilor lui Minulescu și artiștilor la rampă. Durata acestui entuziasm, provocat de piesa lui Minulescu, după ce am vorbit cu atâția, cari au văzut-o; după ce mi-am supus aprecierile cenaclului dela cafenea, — unde domină în genere atitudine căinească, — și după ce am citit cronicile dramatice ale confrăților, m'a limpezit pe deplin: sunt convins, că „Manechinul sentimental” e o foarte bună, o excelentă piesă de teatru. Și mai mult încă, o piesă de mare succes.

Au încadrat succesul, foarte remarcabilele însușiri, — îndrăzneală, originalitate, subtilitate și mândru sentiment de renovare tehnică, — ale poetului Minulescu. Și-au asigurat, au răsfățat succesul piesei, fruntașii scenei Naționalului, — unii mai cu experiență, alții cu puternice talente și râvne de cea mai aleasă demnitate, — d-nele Marioara Voiculescu și Aura Radovici, d-ra Valentina Popovici și d-nii Băltățeanu, Sârbu, Stăncescu.

Ce-i „Manechinul sentimental”.

S'a ridicat cortina și-apare oblonul, care apără o vitrină. În vitrină, o mansardă în care stă scriitorul de teatru Radu Cartian. E un scriitor tânăr, îmbătat de succesele pieselor lui, cari au adus laurii glorioși ai cronicelor dramatice prietenești și iubitei lui, artista Muchi (d-na Aura Radovici). Cartian (d. Băltățeanu), vrea să scrie o piesă nouă, genială, zice el, și-și caută personagiile. Rolul feminin ar fi să fie in-

credințat tot iubitei lui. Dar vine criticul, ziaristul Sandu (d. Stăncescu) și constătuirea lor conchide, ca poetul să facă cunoștința unei femei din lumea mare, dela care să prindă caracteristicile personajului feminin principal. Poetul își alege din cartea de telefon câteva nume din hig-life. Se fixează asupra numelui, numerotat al 7-lea, — fatidicul 7. Telefonează, îi răspunde chiar d-na, patroana casei, — d-na Jeana Ionescu-Potopeni. D-na e de obârșie aristocrată, măritată cu un îmbogățit de războiu. Gazetarul, bine informat, și totdeauna dispus să arate că știe, debitează tot felul de lămuriri, mai mult, sau mai puțin intime asupra d-nei. Surprinsă de comunicarea telefonică a poetului, — ea neobișnuită în lumea ei, în vitrina lumii mari, așa de convențională, — are impresia că i se adresează o îndrăzneală de... poet, sau de nebun, și-l invită la ea acasă.

Ion Minulescu

În actul al doilea, cel mai greu, cel mai interesant, cel mai meșteșugit și foarte frumos, — acasă la d-na Potopeni.

Poetul își spune scopul urmărit: model din lumea bună pentru piesa lui, manechin sentimental. D-na e uluită la început, nu poate să înțeleagă. Dar poetul se entuziasmează, stăruiește, d-na începe să simtă noutatea, aerul unei lumi, pe care n'a cunoscut-o, îi mângâie obrazii, atmosfera de îndrăzneală plebeie îi infierbântă imaginația și convine. Și dialogul, admirabilul dialog, ca violență, ca subtilitate, ca noutate, ca-

răsturnător de vechime sacramentală, prin didacticism și regulamente estetice, se desfășoară, târând ca po un sclav, publicul la picioarele scenei. E un amestec de bizarerie și noutate, de volubilă observație obișnuită și inspirată goană după paradoxe. E o încrușișare de ficțiune și real, de plămădeală a piesei căutată de poet și de traiu pasionat, — care a sfâșiat conventionalul de vitrină, — al d-nei Potopeni, iubind acum cu îndârjire pe poet, ca femeie nu pentru fabricarea piesei.

Poetul nu se poate acomoda cu situația, în casa amantei din hig-life; îi e dor de cafenea și de cancanuri; boema îl cheamă; stângăcia față de soțul d-nei, care crede dobitocește tot ce-i spune ea, îl înăbușă, cu atât mai mult, cu cât și-a adunat materialul pentru piesă. (Soțul d-nei, d. Ionescu-Potopeni e neîntrecutul Sârbu).

Apar cu înfățișarea de cabotini, frizând șantajul, ziaristul Sandu și cronicară la o rubrică feminină, artista Muchi. Se desfășoară o serie de cancanuri, pe care d-na Potopeni le respinge triumfătoare. Și apoi, după ce poetul e prins că nu-și mai poate ascunde plictiscula de a sta în casa Potopenilor, e dat afară.

Cortina s'a lăsat. Pentru poet, d-na Potopeni a fost un simplu manechin sentimental.

Sunt două amănunte pentru înțelegerea cruzimei, cu care d. Minulescu a tratat boema scriitorilor, ziaristilor și actrițelor. Când poetul a plecat de acasă să-și găsească modelul, prietenul său, ziaristul, a încercat toate infamiile, ca să-i ia iubita. Iar, după recomandarea ziaristului, poetul când a intrat în casa Potopenilor, s'a oprit la servitoare și i-a declarat amor.

La ce i-au servit lui Minulescu și aceste mobile, poate voiu analiza mai târziu. Pentru moment spun, că mi-au părut inutile. Ele n'aduc piesei, nici un spor și cu atât mai mult Minulescu nu cred să fi umblat după o exagerare de pamfletar.

După aceste observații (asupra cărora voiu reveni într'o cronică asupra cafelei literare și culiselor), insistând încă odată în relevarea meritelor scriitorului, ca vervă, dialog și strașnică dibăcie de a face dintr'un subiect banal, o foarte interesantă desfășurare de

Buletin bibliografic săptămânal *)

de AL.-SADI IONESCU

- 1 FILOZOFIE. MORALĂ.
Cătuneanu (I. C.). — Cuvinte adevărate. Cluj, (Tip. „Dacia”), 1925, 171 p. Lei 25.
Speranția (Eugeniu). — Cartea omului practic (Douăsprezece scrisori filozofice). Ediția II. București, **Universala**, Alcalay & Co., [1925], 96 p. Lei 5. (Biblioteca pentru toți, 994).
Speranția (Eugeniu). — Generalități de psihologie individuală și socială. Arad, **Librăria Dicezană**, 1925, 160 p. Lei 15. (Biblioteca Semănătorul, Nr. 104—106).
Speranția (Eugeniu). — Mic tratat despre Corelațiunile psihice în Vieța Copilului. București, **Casa Școalelor**, 1925, 67 p. Lei 14. (Biblioteca pedagogică Nr. 30).
Sudețeanu (Constantin). — Introducere în sociologia lui Auguste Comte. Arad, **Librăria Dicezană**, [1925], 117 [—119] p. Lei 10. (Biblioteca Semănătorul, Nr. 102—103).
 2 RELIGIE. — TEOLOGIE.
Ghibu (Onisifor). — În jurul catolicis-

- mului și a unirei bisericilor. Arad, **Librăria Dicezană**, [1925], 62 p. Lei 5. (Biblioteca Semănătorul, Nr. 101).
Popovici (Euseviu). — Istoria bisericească universală și statistica bisericească. Curs. Traducere de Atanasie Mironescu, Fost Mitropolit Primat. Partea I. Ediția II. București, (Tip. „Cărilor Bisericești”), 1925, XXIV + 457 p. Fig.
 33 ECONOMIE POLITICĂ.
Le mouvement coopératif de production et de consommation en Roumanie, Bucarest. **Centrale des Coopératives**, 1925, 47 [—61] p. + tabelă + 3 grafice.
Zane (G.). — Introducere în studiul problemei valorii. Iași, (Tip. **N. V. Ștefăniu & D. Ștaierman**), [1925], 169 p.
 34 DREPT
Panaiteșcu (I. D.), **Virgil Ionescu-Darzeu** și **Maior A. Panaiteșcu**. — Codul administrativ. Ediția I. Vol. II. Chișinău, (**Impr. Statului**), 1925, 1167+XXXIII p. Lei 400 arabele volume.

- Plastara** (George). — Curs de drept civil român pus la curent cu noua legislație. Vol. II. București, **Cartea Românească**, tip. editoare, 1925, 709 p. Lei 350.
 38 COMERȚ. TRANSPORT.
Bogdan (N. A.). — Din trecutul Comerțului moldovenesc și mai ales al celui ieșan. Tipărite din inițiativa și cu o prefață a d-lui N. V. Ștefănescu. Iași, (Tip. **N. V. Ștefăniu & D. Ștaierman**), MCMXXV, VII + 188 p. Fig.
Iorga (N.). — Scrisori de negustori, tipărite cu o prefață pentru Sfatul negustoresc. București, (Tip. „**Datina Românească**”, Vălenii-de-Munte), 1925, 223 p.
 39. OBICEIURI. FOLKLOR.
Corbu (I.). — Doina poezia populară lirică selecționată și aranjată. Bistrița, (Tip. „**Națională**”, G. Matheiu), [1925], VII + 300 p. Lei 65
 4 FILOLOGIE.
Marțian (I.). — Ardeal nu derivă din Ungurește. Bistrița, (Tip. „**Națională**”, G. Matheiu), 1925, 12 p.
 63 AGRICULTURĂ.
Almanach P. A. S. [pe 1926], București, **Pagini agrare și sociale**, 1926, Lei 80.

Conferințele săptămânii

Psihologia capitalistului

Așa se numește conferința cu care d. prof. Rădulescu-Motru a deschis ciclul de prelegeri pe anul acesta al Institutului Social Român cu privire la „Capitalismul în viața socială”.

În câteva cuvinte d-sa a arătat la început că acuzația adusă institutului, că ciclurile de conferințe ce organizează sunt lipsite de unitate este neîntemeiată, întrucât problemele sunt prezentate de conferențiarul institutului în integralitatea lor după cea mai strictă metodă științifică de cercetare.

Intrând în dezvoltarea subiectului său conferențiarul observă că psihologia capitalistului se prezintă cercetătorului științific ca o chestiune de metodă în primul

scene, care încântă tocmai prin îmbinarea fantasiei ușoare cu realismul, să spun ceva și despre artiștii dramatici.

După ani de peregrinări și trudnice încercări de teatru autonom, d-na Mărioara Voiculescu a revenit la Național. A reapărut pe scena, pe care a avut norocul să câștige gloria strălucitului său talent, — cu mândria de a colabora la izbânda unei piese, cu mare talent scrisă, de un distins și foarte original scriitor român.

D-na Aura Radovici a înfățișat cu apreciabil umor pe artista, care-și caută succesele. D-ra Valentina Popovici a fost o vioaie servitoare, în genul, pe care l-a voit autorul piesei.

D. Băltățeanu, foarte bine, cu avânt cu emoționantă comunicativitate în rolul poetului.

D. Stăncescu a creat un tip de critic dramatic, interesant, ca sinteză de cinism și fantazie comică. Iar d. Sârbu și-a desvăluit și în această piesă, o parte din varianta și bogata armătură de nuanțe ca să creeze tipi, copleșiți de tot comicul viu imprăștiat.

Ar fi să dau dovada unei ingrătitudinii, dacă n'aș pune pe aceeași plan al făuritorilor succesului scenic al piesei, — dincoace, desigur de marea ei valoare intrinsecă, — pe sârguitorul director de scenă, d. Gusty.

B. CECROPIDE

rând, din cauza materialului imens ce-istă la dispoziție. Definiția capitalistului ca și definiția unui obiect, în orice știință exactă trebuie să fie precedată de o clasificare a obiectului.

Pentru aceasta trebuie să se precizeze mai întâi dacă prin activitatea sa capitalistul aparține psihologiei tipului de clasă socială sau tipului de profesie.

Clasa socială e mai veche decât profesia; psihologia de clasă cere perspectivă istorică și rădăcini; ea nu se modifică de la un secol la altul.

C. Rădulescu-Motru
desen de V. I. Popa.

Religia, obiceiurile și emotivitatea comună nu se schimbă repede. Tipul profesional n'are această extensiune. E mai personalizat. Personalitatea omenească în atitudine voluntară.

Psihologia de clasă se dezvoltă armonice delat sinc, a profesiei se dezvoltă voluntar, cu o finalitate precisă. Când cercetăm tipul social, nu ne întrebăm de scopul său, la cel individual el ne interesează pentru că el trebuie să realizeze scopul său.

Psihologia capitalistului va aparține deci celei profesionale, pentru că finalitatea activității sale e știută.

Confuzia care se face cele mai adesea ori între burghezie și capitaliști este din

cele mai păgubitoare precizării noțiunilor. Capitalist nu este cel ce are bani moșteniți, și nu-i fructifică, ci acela care știe ce să facă cu banii spre a-i înmulți fără a-i transforma în bunuri personale. Și cum în fiecare țară banii cresc într'un tempo diferit, diferită va fi și psihologia capitalistului.

Dacă analizăm sufletul unui capitalist distingem următoarele componente: eul capitalistului e liberat de fascinația pe care banii o produc asupra omului în general. Eul său față de bani ia atitudinea omului de știință față de emoții și simțire. La aceasta se adaugă o minte vioaie, și calculatoare, talent de combinații, spirit adaptabil și prevăzător, cumpătare până la sgârcenie și voință de a reuși cu orice preț. La el chiar considerațiunile sentimentale despre patrie sunt întrecute de spiritul calculator. Inima lui e la dispoziția rațiunii.

La sfârșit conferențiarul arată că afirmațiile eronate făcute cu privire la capitaliști sunt scuizabile pentru că în tradiția culturii europene, toate forțele sociale se bucură de prestigiu afară de competența profesională.

Spiritul italic

D. prof. V. Pârvan a ținut prima conferință din ciclul organizat de Institutul de cultură italiană, vorbind despre Spiritul italic.

V. Pârvan

Ca element fundamental, care dă și caracterul de continuitate culturii italiene,

Diaconovich (Alexandru). — Cartea pădurarului. Noțiuni elementare din știința silvică cu întrebări și răspunsuri. Edițiunea II. Caransebeș. (Tip. „Diecezană”), 1925, 88 p. + pl. Fig. Lei 40.

Dobrescu (Dr. I. M.). — Meteorologia agricolă. București, Cartea Românească [1926], 171 p. + hartă. Fig. Lei 50.

Expoziția zootehnică a Basarabiei, Chișinău 8, 9, 10 și 11 Septembrie 1925. București, Ministerul Agriculturii și Domeniilor, 1925, 36 p. 7 ARTE.

Tafrați (O.). — Manual de istoria artelor. Ediția II revăzută. Vol. I. București, Cartea Românească, tip. editoare, 1925, 436 p. Fig. Lei 130. 8 LITERATURĂ.

a) Poezie.
Pop-Florian (Aurelia). — Valuri sufletești. poezii. București, (Tip. „Cartea Românească”), 1925, 167 p. Lei b) Teatru.

Davila (Alexandru). — Vlaicu Vodă. Dramă în 5 acte, în versuri. Ediția IV-a. București, Cartea Românească, 1925, 196 p. + errata. Fig. Lei 40.

Lebrun (Charles) și D. Nanu. — La „Mielul alb”. Trei acte în versuri. Arad,

Librăria Diecezană, 1925, 112 p. Lei 10. (Biblioteca Semănătorul, Nr. 98—99).

c) Roman. Nuvelă.

Agârbiceanu (I.). — Povestiri. Arad, Librăria Diecezană, 1925, 125 p. Lei 10. (Biblioteca Semănătorul, Nr. 67—68).

Ciura (Al.). — Iscariot. (Schite). Arad, Librăria Diecezană, [1925], 125 [—127] p. Lei 10. (Biblioteca Semănătorul, Nr. 94—94/a).

Demetrius (V.). — Nuvele alese. Arad, Librăria Diecezană, [1925], 176 p. Lei 15. (Biblioteca Semănătorul, Nr. 90—92).

Dragoslav (Ion). — Facerea lumii și alte povestiri biblice populare, premiate de Academia Română. București, Cartea Românească, 1925, 291 p. Lei 60.

Mihăilescu (C.). — Povești. București, Clipa, 1925, 72 p. Lei 40.

Speranția (Eugeniu). — Sub Nimbul familiar (Schite și priveliști lăuntrice). Arad, Librăria Diecezană, [1925], 64 p. Lei 5. (Biblioteca Semănătorul, Nr. 71).

9 ISTORIE. BIOGRAFIE.

Gazacu (Dr. P.). — Câteva date din isto-

ria Basarabiei. București, Cartea Românească, 1925, 76 [—80], p. Lei 25.

Ioarga (N.). — Scrieri de boieri. Scrisori de Domni. Ediția II. Vălenii-de-Munte, Casa Școalelor, 1925, VIII—344 p.

Sadoveanu (Mihail). — 44 de zile în Bulgaria. București, Cartea Românească, 1925, 272 p. Lei 60. 91 GEOGRAFIE.

Giurescu (C. C.). — Le voyage de Nicolò Barsi en Moldavie (1633). Paris-Bucarest, (Tip. „Datina Românească”, Vălenii-de-Munte), 1925, 56 p.

Simionescu (I.). — Orașe din România. București, Cartea Românească, [1925], 282 p. Fig. Lei 80.

CĂRȚI DE LUX
Gasenco (G.). — Șarpele din Jungle și alte povestiri. Traducere din limba ucrainiană de G. M. Ivanov. București, Cartea Românească, 1925, 77 p. Fig.

Maria Regina României. — Povești. Cu ilustrații, de N. Grossman-Bulyghin. Vol. II. București, Cartea Românească, tip. editoare, [1925], 151 p. + planșe.

*) A se vedea tabloul clasificării ze cimale în numărul 1).

E C O U R I

REDAȚIONALE

□ Redacția „Universul Literar” e în str. Brezoianu 9 bis.

□ Abonamentul e numai anual și costă 220 lei.

□ Abonamentele se adresează Administrației ziarului „Universul” pentru „Universul Literar”.

□ Manuscrisele nepublicate nu se păstrează.

□ Din abundență de materie, amănăm continuarea reportajelor noastre culturale.

SCRIITORII

□ D. V. Demetrius a început să publice în foiletonul ziarului „Universul” romanul: **VIETI ZDROBITE**.

□ Librăria „Semănătorul”, a librăriei Diecezana din Arad, va publica: Figuri ardeleni (O. Goga, L. Rebreanu, T. Maiorescu, St. O. Iosif, I. Agârbiceanu, H. Chendi), datorit d-lui E. Lovinescu.

□ D. Gh. Cardaș, va pune sub tipar

d-sa găsește *spontaneitatea și sinceritatea* în toate formele de manifestare a vieții, însușiri cari fac din italian un adversar hotărât al „canonului”, și al „formulei” impuse din afară.

În plastică, în locul formelor rigide și abstractizate până la exprimarea generalului — naționalului, am putea zice, — pe care le găsim în arta orientală și greacă, în Italia găsim preocuparea de real și de amănunte, care se constată din cele mai vechi timpuri, cum se poate observa bunăoară în fresca găsită de curând în „Villa Item”, care reprezintă scena unei inițieri dionisiace și în care figurile sunt așa de vii și concrete, încât fiecare din ele reprezintă un „cap de expresie”

În religie, tendința către *real și omenesc* s'a manifestat prin înlocuirea zeului masculin, autoritar, prin zeita feminină, Magna Parens. — sub influența și a religiei arienilor din Iran, cu credința într-o zeiță al cărei fiu, luptător, a plecat să imprăști binele în omenie — și nu e o întâmplare că altă religie, — tot cu o mamă ce-și plânge fiul, care și el a plecat în lume să aline suferințele umane, fusă nu prin luptă, ci prin propria-i suferință, — a prins rădăcini adânci atunci în Italia, unde Madona a fost atâta vreme motiv de inspirație pentru artiști.

În literatură, spre deosebire de concepția de viață simplistă, naiv-copilărească, a arienilor nordici, care nu-și pun nici o problemă, ci se mulțumesc să privească și să trăiască viața așa cum se prezintă și pentru care viața nu e decât în funcție de totul din care fac parte, — concepție reprezentată de poemele scandinave, germanice, gelnice și mai ales de epopeia homerică, tot așa de puțin individuale încât rămân anonime, — și spre deosebire de concepția cealaltă, tot așa de puțin individualistă, pentru care viața nu e decât un dar al fatalității, — concepție reprezentată de tragedia greacă, — sufletul individualist, adică realist, și sensibil al italianului a făcut din Italia *leagăna poeziei lirice*.

În sfârșit, în muzică, aceiași spontaneitate și sinceritate a făcut pe italian să înalture formele schematizate până la monotonicitate ale muzicii orientale — care la noi s'a păstrat până azi în muzica bisericăscă — și să caute forme noi, variate și complexe ca și mișcările sufletului omenesc.

Caracteristica spiritului italic o vede deci conferențiarul în sinceritate și lirism, în predilecția pentru individual și concret.

următoarele lucrări: 1) Poesia ruinelor în literaturile străine și la noi; studiu de literatură comparată; 2) Literatura comparată în străinătate și la noi; 3) Documente literare. Diverse corespondențe de-ale scriitorilor noștri; 4) Căntece populare moldovenești; 5) Poesia populară din război. Antologie, studiu și bibliografie.

□ În colecția „Cartea Vremii”, editată de „Fundatia Principei Carol”, va apare: Naționalizarea Școlii, (cerțare asupra bazelor sociale naționale ale învățământului român), de d. St. Zeletin.

□ D. Ion Pillat va publica o culegere de poeme: Biserica veche.

□ În colecția „Cartea Vremii”, vor apare sub titlul: „Din lirica lui Horațiu”, traduceri datorite d-lui N. I. Herescu.

□ În editura „Convorbiri Literare”, Câmpineanu 17, București, se tipărește volumul de poezii „Destrămarea” de G. Nichita.

GIB. I. MIHĂESCU

Scriptorul a cărui zguduitoare nvelă „Troifă”, o publicăm în numărul de față este unul din viguroasele talente ale tinerii generații de scriitori.

S'a afirmat și desăvârșit în paginile revistei „Gândirea”, în care a publicat numeroase nuvele de o mare vigoare dramatică.

Nu e lipsit de interes să spunem că „Troifă” a apărut în traducere în Prager Presse și că a făcut o profundă impresie în cercurile literare cehoslovace.

În prezent practică avocatura la Drăgășani, în așteptarea editurii, care va înțelege să se onoreze publicându-i opera.

Spre cinstea editorilor noștri, — noi socotim această zi foarte apropiată.

ȘEZĂTORILE S. S. R.

Cu începere de Sâmbătă, 30 Ianuarie. Societatea Scriitorilor Români, va ține în sala „Fundatiei Carol” o serie de șase șezători.

Șezătorile vor avea loc în fiecare săptămână, Sâmbăta, orele 9 seara. Ele vor fi alcătuite din câte o conferință premergătoare și lecturi făcute de scriitori, din opera lor.

Iată programul detaliat:

I

Sâmbătă, 30 Ianuarie, ora 9 seara

OCTAVIAN GOGA: Ideea națională în literatură (conferință).

Citiri: Ion Agârbiceanu, I. Al. Brătescu-Voinesti, Al. Cazaban, Nichifor Crainic, Ion Al-George, Horia Furtuna, Corneliu Moldovanu, Perpesicius, G. Rotică, Al. T. Stamatiad.

II

Sâmbătă 6 Februarie, ora 9 seara

MIHAIL DRAGOMIRESCU: Știința literaturii (conferință).

Citiri: C. Ardeleanu, Ion Buzdugan, Șerban Bascovici, M. Mora (Don José), Mircea Rădulescu, G. Murnu, Radu Rosetti, Vasile Savel, Mihail Sorbul, A. Toma, G. Talaz, Caton Theodorian, C. Răuleț.

III

Sâmbătă, 13 Februarie, ora 9 seara,

E. LOVINESCU: Poezia nouă (conferință).

Citiri: Ion Barbu, G. Brăescu, N. Davidescu, Elena Farago, Igena Floru, Ion Minulescu, Hortensia Papadat-Bengescu, St. Nenițescu, I. Valjean, Ion Vinea.

IV

Sâmbătă, 20 Februarie, ora 9 seara

AL. TZIGARA-SAMURCAȘ: Arta populară și literatură.

Citiri: Ion Dragoslav, L. Dauș, V. Demetrius, Victor Eftimiu, Ion Foti, Gala

Galaction, Constanța Marino-Moscu, D. Nanu. N. Pora, Cinclat Pavelescu, I. U. Soricu.

V

Sâmbătă, 27 Februarie, ora 9 seara. MIHAIL RALEA: Poporanismul în literatură (conferință).

Citiri: Tudor Arghezi, Jean Bart, Demostene Botez, M. Codreanu, A. Măndru, A. Moșoiu, Natalia Negru, D. D. Pătrășcanu, Mihail Sadoveanu, G. Topârceanu.

VI

Sâmbătă, 6 Martie, ora 9 seara.

NICHIFOR CRAINIC: Tradiționalismul (conferință).

Citiri: I. A. Bassarabescu, G. Gregorian, Lucian Blaga, A. Maniu, Ion Pillat, Cezar Petrescu, Ionel Teodoreanu, V. Voiculescu, Liviu Rebreanu.

Cronica musicală

Opera Română: „IELELE ȘI SCHEHERAZADE”. (4 Ianuarie 1926).

Premiera dela „Opera Română” a adus în repertoriul scenei lirice bucurăreștene, opera de încercare, de debut dramatic, de neîndemănare și neîncredere a lui Puccini, opera „Ielele”.

Pentru libretul pseudoromantic al lui Ferdinand Fontana, tânărul Puccini strânge romanțe, coruri, dansuri, duete, însemnate prin caetele sale de studii și însăilează astfel, „Ielele”, operă cu atmosferă de pădure și spirite ca „Freischütz” a lui Weber, dar fără adâncime, fără nerv dramatic și muzical, în definitiv, fără alt interes, decât, doar, cel științific, interes pe care, nu am putea nicidecum stabili, că îl reprezintă „Opera Română”, dată fiind direcționarea activității ei de până acum. Construcția defectoasă a liniei dramatice, melodismul cântat, nesigur și perpetuu forțat, patosul formal, ne-natural și neverosimil tocmai în pragul impunerii verismului ca stil în opera italiană, sunt atâtea motive pentru care, această încercare dela 26 ani, a unui creator tardiv ca Puccini, care niciodată n'a manifestat precocitatea în activitatea sa artistică, urma să rămână numai de pomenit istoricește ca „un început plin de promisiuni”. Ca interpretare, opera a fost concepută ca „operă-balet”, ceea ce ar putea fi exprimat mai propriu: nici operă, nici balet. Egizio Massini a condus inimos ansamblul, scoțând în evidență interludiurile orchestrale și creșterile de finaluri, singurele momente deosebite din operă care sunt de relevant pentru preocupările lui Puccini din acea vreme. Soprana Maria Cojocăreanu și tenorul Mircea Lazăr au cântat cu elan, dar fără înțeles dramatic, cele două roluri principale cărora s'a alăturat cu remarcabile silințe scenice baritonul Grigore Petrovicescu.

Nici baletul „Scheherazade” nu a fost nimerit ca concepție coregrafică și nici pe deplin isbutit ca interpretare. Totuși este de semnalat sprintenția primului balerin, Anton Romanowsky, și mimica bogată a Eleonorei Dobietzka. Ansamblul nu a fost însă realizat unitar, ceea ce a contribuit ca atențiunea spectatorului să fie îndreptată către muzica lui Romski-Korsakov; ba chiar vizual rămăsese în minte și căutam prin penumbra avant-scenei să prindem mai mult gesturile ample ale lui George Georgescu decât morânceala quasindecentă de pe scenă.

G. BREAZUL